

หนังสือเรียนสังคมศึกษา

ส 02049

เศรษฐศาสตร์อิสลาม

พ 297.273
ม.ป.ด.น.ส.
75464
ค.3(2542)

DCID LIBRARY

0000005533

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสังคมศึกษา (อิสลามศึกษา)
ส 02049

เศรษฐศาสตร์อิสลาม

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ 1 ม.ย. 2545

เลขทะเบียน 4 10157 ผ.อ.

เลขเรียกหนังสือ 4 297.273 ม.ศ. 546 ห

หนังสือเรียนสังกัดศึกษา.ส 02049

เรื่อง เศรษฐศาสตร์อิสลาม

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2542

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง จำนวน 2,000 เล่ม

ISBN 974-01-0048-1

องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

2249 ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร 10310

นายวิชัย พยัคฆโส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา 2542

ดลมนรจน์ บากา

เศรษฐศาสตร์อิสลาม ส 02049. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2542.
55 หน้า.

1. เศรษฐศาสตร์. ศาสนาอิสลาม. I. อับดุลนาเซ วามู ผู้แต่งร่วม, II. ชื่อเรื่อง
297.273

ISBN : 974-01-0048-1

**ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน**

กรมวิชาการและสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 ได้ร่วมกันจัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02049 เศรษฐศาสตร์อิสลาม ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2542

(นายทองคุณ หงส์พันธุ์)

เลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ รักษาการแทน

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

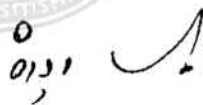
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02049 เศรษฐศาสตร์อิสลาม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเล่มนี้ กรมวิชาการและสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนอิสลามศึกษา เรื่อง เศรษฐศาสตร์อิสลาม ซึ่งเป็นรายวิชาที่เพิ่มเติมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสังคมศึกษาตามหลักสูตรอิสลามศึกษา โดยมอบหมายให้คณะกรรมการดำเนินการตรวจพิจารณาหนังสือเล่มนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

หนังสือเรียนเล่มนี้ให้ความรู้ ความเข้าใจในด้านเศรษฐศาสตร์อิสลาม โครงสร้างของระบบ เศรษฐศาสตร์ การซื้อขาย ระบบชะกาฮ์ ระบบธนาคารอิสลาม การครอบครองทรัพย์สินส่วนบุคคลและส่วนรวม รวมทั้งระบบเศรษฐกิจของอิสลาม ทั้งนี้เพื่อให้เห็นคุณค่าของ เศรษฐศาสตร์อิสลามและนำหลักเศรษฐศาสตร์อิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณผู้จัดทำ ผู้ตรวจ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

(นายออรุณ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

1 ตุลาคม 2542

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 เศรษฐศาสตร์อิสลามเบื้องต้น	1
ความหมายเศรษฐศาสตร์อิสลาม	1
ขอบข่ายของเศรษฐศาสตร์อิสลาม	2
ความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์อิสลาม	3
กิจกรรมเสนอแนะ	5
คำถามท้ายบท	6
บทที่ 2 โครงสร้างระบบเศรษฐศาสตร์	7
การผลิต	9
ปัจจัยการผลิต	12
การแจกจ่าย	14
การอุปโภคบริโภค	17
กิจกรรมเสนอแนะ	21
คำถามท้ายบท	22
บทที่ 3 การซื้อขาย กุฎีมีม จำนำ-จำนอง การมอบฉันทะและการฝาก	23
การซื้อขาย	23
การกุฎีมีม	26
การจำนำ-จำนอง	26
การมอบฉันทะ	27
การฝากตามหลักอิสลาม	27
กิจกรรมเสนอแนะ	30
คำถามท้ายบท	31

บทที่ 4	ระบบชะกาฮ์	32
	ผู้มีสิทธิรับชะกาฮ์	33
	ความมุ่งหมายของการจ่ายชะกาฮ์	33
	ความสำคัญของชะกาฮ์ที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคม	34
	กิจกรรมเสนอแนะ	36
	คำถามท้ายบท	36
บทที่ 5	หุ้นส่วน ระบบสหกรณ์ และระบบธนาคารอิสลาม	37
	หุ้นส่วน	37
	ระบบสหกรณ์	37
	ระบบธนาคารอิสลาม	39
	กิจกรรมเสนอแนะ	43
	คำถามท้ายบท	43
บทที่ 6	การครอบครองทรัพย์สินส่วนบุคคลและส่วนรวม	44
	กรรมสิทธิ์	45
	กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล	45
	กรรมสิทธิ์ส่วนรวม	46
	กิจกรรมเสนอแนะ	49
	คำถามท้ายบท	49
บทที่ 7	ระบบเศรษฐกิจอิสลาม ทุนนิยม สังคมนิยม และคอมมิวนิสต์	50
	ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม	50
	ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม	51
	ระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์	52
	ระบบเศรษฐกิจอิสลาม	52
	กิจกรรมเสนอแนะ	54
	คำถามท้ายบท	54
	บรรณานุกรม	55

เศรษฐศาสตร์อิสลามเบื้องต้น

จุดประสงค์การเรียนรู้

อธิบายความหมาย ขอบข่ายและความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์อิสลามได้

ความหมายเศรษฐศาสตร์อิสลาม

ความหมายตามเชิงภาษาศาสตร์

คำว่า “เศรษฐศาสตร์” ตามเชิงภาษาศาสตร์ตรงกับคำในภาษาอาหรับว่า “อิคติกอด” (IKTISOD) ซึ่งในพจนานุกรมอัลเมาริด (AL-MAWRID) อาหรับอังกฤษแปลคำ “อิคติกอด” เป็นภาษาอังกฤษว่า Economy หรือ Economic ในพจนานุกรม New Model English - Thai Dictionary ของ สอ เศรษฐบุตร ได้ให้ความหมายของคำ Economy ว่า ประหยัด กระหมัดกระหม่อม มัธยัสถ์ ใช้โดยประหยัด ใช้ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด และคำ Economic ว่าในเรื่องเงินในทางเศรษฐกิจ ส่วนพจนานุกรมอาหรับไทยให้ความหมายคำ “อิคติกอด” ว่าความปานกลาง ความประหยัดและเศรษฐกิจ

ในอัล-กุรอานมีคำที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์อยู่หลายคำ เช่น

1. อิคซิด
2. กุสดู
3. กอซิดัน
4. มุกตาซิด

ดร. มุฮัมมัด ตอลาอัด อาบูเซด ได้ให้ความหมายของคำ อิคซิด หรือมุกตาซิด ที่ปรากฏในอัล-กุรอานว่า ความปานกลางหรือทางสายกลาง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าตามเชิงภาษาศาสตร์คำว่า เศรษฐศาสตร์หรืออิคติกอด มีความหมายว่าความปานกลางหรือทางสายกลาง

ความหมายตามเชิงอรรถ

ดร. ฆอฮา अबดุลฮาลิม ได้ให้ความหมายของคำ “อิคติกอด” ว่าเป็นวิชาที่ว่าด้วยการผลิต การแจกจ่าย การอุปโภคบริโภคและการซื้อขายชนิดต่างๆ ของชุมชน ดังนั้น คำว่าเศรษฐศาสตร์

อิสลาม จึงมีความหมายว่า เป็นวิชาที่ว่าด้วยการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก การอุปโภคบริโภค การใช้สอยสิ่งต่างๆ ของชุมชน ตามหลักศาสนาอิสลาม

ดร. มุฮัมมัด อัลตุลลอฮฺ อัล-อะเราะบี ได้ให้คำนิยามของคำว่า “เศรษฐศาสตร์อิสลาม” คือ “หลักการโดยทั่วๆ ไปทางเศรษฐกิจที่รวบรวมมาจากอัล-กุรอาน และสุนนะฮฺ เป็นรูปแบบในเชิงเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับทุกสภาพแวดล้อมและบุคคลนั้น”

ดร. มุฮัมมัด เซากี อัล-ฟันยะรี ได้ให้คำนิยาม “เศรษฐศาสตร์อิสลาม” ว่าเป็นวิชาที่วางแนวทางและจัดระเบียบกิจกรรมทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับหลักการและนโยบายต่างๆ ของเศรษฐกิจอิสลาม

ดังนั้น เศรษฐศาสตร์อิสลามจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของอัล-กุรอาน และสุนนะฮฺ

ขอบข่ายของเศรษฐศาสตร์อิสลาม

ตำราเศรษฐศาสตร์อิสลามหลายเล่มได้กำหนดขอบข่ายของเศรษฐศาสตร์อิสลามไว้ดังนี้

1. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อวางระเบียบการฟื้นฟูเศรษฐกิจประกอบด้วยแนวคิดด้านจริยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และประวัติศาสตร์ เพื่อปกป้องแนวคิดต่างๆ ที่จะแทรกซึมเข้ามาในเศรษฐศาสตร์อิสลาม

2. เป็นเศรษฐศาสตร์ที่วางอยู่บนพื้นฐานของอัล-กุรอาน และอัล-หะดีษ และพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของทุกยุคทุกสมัย

ดร. อะหมัด มุหัมมัด ฮาซาล มีทัศนะว่า เศรษฐศาสตร์อิสลามสามารถแยกออกได้สองส่วนด้วยกันคือ

1. เศรษฐศาสตร์ที่นำมาจากคัมภีร์อัล-กุรอาน และอัล-หะดีษ

2. เศรษฐศาสตร์ที่คำนึงสภาพแวดล้อมของแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งมีความแตกต่างกัน อัล-กุรอานได้ยืนยันหลักเศรษฐศาสตร์ดังนี้ :-

1. อัลลอฮฺตรัสว่า “พระองค์ทรงบันดาลสรรพสิ่งบนพื้นพิภพทั้งสิ้น เพื่อเป็นประโยชน์แก่พวกเจ้าทั้งมวล”

(สุเราะฮฺอัล-บะเกาะเราะฮฺ อายะฮฺที่ 29)

2. อัลลอฮฺตรัสว่า “เจ้าทั้งหลายไม่รู้หรือว่าแท้จริงอัลลอฮฺทรงอำนวยประโยชน์แก่พวกเจ้าสิ่งที่ยูบ่นฟากฟ้าและสิ่งที่ยูบ่นในผืนแผ่นดิน อัลลอฮฺทรงประทานความโปรดปรานแก่พวกเจ้าอย่างสมบูรณ์ทั้งสิ่งที่ประจักษ์ชัดเจนและสิ่งที่เร้นลับ”

(สุเราะฮฺฮุกมาน อายะฮฺที่ 20)

อายะฮ์ทั้งสองดังกล่าว นับเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐศาสตร์อิสลามที่อยู่บนรากฐานของความยุติธรรมของมนุษย์และการอนุมัติของอัลลอฮ์

ในด้านเนื้อหาของเศรษฐศาสตร์อิสลามจะประกอบด้วย หัวข้อต่างๆ ต่อไปนี้ :-

1. นิยาม ความเข้าใจและปัญหาต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจอิสลาม
2. ลักษณะของงานในอิสลาม
3. กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและกรรมสิทธิ์ส่วนรวม
4. การจัดตั้งระบบเศรษฐกิจและการแบ่งสรรรายได้
5. ทรัพย์สิน และความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีดอกเบี้ย
6. ระบบการตลาดหรือระบบราคา
7. ภาษี และการแก้ไขปัญหาความยากจน
8. ความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่ายของรัฐ
9. วิธีสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจในสังคมมุสลิม
10. ข้อสัญญาต่างๆ

ความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์อิสลาม

อัล-กูราน และอัล-หะดีษถือเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) สำหรับการเขียนประวัติเศรษฐศาสตร์อิสลาม ประวัติความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์อิสลามจากแหล่งดังกล่าวพอจะกล่าวโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้ :

1. อัล-กูราน

1.1 ในสมัยนบีอาดัม (อะลัยฮิสสละม) ท่านก็ได้ทำเกษตรกรรมเพื่อดำรงชีพ จะเห็นได้ว่าบุตรของท่านคือกอบิลและฮาบีล ต่างก็ได้เลือกประกอบอาชีพของตนเอง คนหนึ่งทำการเพาะปลูก อีกคนหนึ่งก็ทำการเลี้ยงแพะและแกะ และชนของสัตว์เหล่านั้นก็นำมาทอเป็นผ้านุ่งห่มได้ก็นับเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน

ในอัล-กูราน สุเราะฮ์อัล-มาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 27 ได้กล่าวถึงบุตรของนบีอาดัม ความว่า “และจงอ่านให้พวกเขา (วงศ์วานอิสราอิล) ฟังถึงข่าวคราวเกี่ยวกับบุตรชายสองคนของอาดัม (กอบิลและฮาบีล) ตามความเป็นจริง ขณะที่ทั้งสองได้ทำการพลีด้วยสิ่งพลีอยู่นั้น แล้วสิ่งพลีนั้นถูกรับจากคนหนึ่งทั้งสองคน (ของฮาบีล) และมันมิได้รับจากอีกคนหนึ่ง (กอบิล)... แท้จริงอัลลอฮ์จะทรงรับจากบรรดาผู้ที่ความยำเกรงเท่านั้น”

1.2 ในสมัยนบินุฮ์ (อะลัยฮิสสละม) อัล-กูรานก็ได้ระบุชัดเจนว่า ท่านเป็นช่างต่อเรือที่มีความสามารถ อัลลอฮ์ได้สั่งให้ท่านต่อเรือในคราวที่อัลลอฮ์จะลงโทษผู้ไม่ศรัทธาในพระองค์

ด้วยการให้น้ำท่วมโลก อัล-กุรอาน สุเราะฮ์ฮุด อายะฮ์ที่ 37 กล่าวไว้ความว่า “และเจ้าจงทำเรื่อนั้นเกิด...”

1.3 ในยุคنبีชุฟ (อะลัยฮิสสะลาม) ท่านได้เตรียมการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศอียิปต์ไว้ล่วงหน้าอย่างรัดกุม ด้วยการเร่งการผลิต เพื่อให้ประชาชนได้รับผลผลิตอย่างเพียงพอ และยังได้กล่าวถึงเรื่องการทำงาน ชนิดของงาน การค้าขาย การเกษตร การปศุสัตว์ การอุตสาหกรรม และกล่าวถึงเรื่องรัฐสวัสดิการ

1.4 ในสมัยนบีมุซา (อะลัยฮิสสะลาม) อัล-กุรอานก็ได้แสดงให้เห็นว่ามีผู้ชำนาญด้านการก่อสร้างดังปรากฏในสุเราะฮ์อัล-มูมีน อายะฮ์ที่ 36 ความว่า

“และฟิรเอวีน ได้กล่าวว่า “โอ้อาหมาน ท่านจงก่อสร้างหอคอยให้ฉันสักหลัง...”

1.5 ในสมัยนบีดาวูด (อะลัยฮิสสะลาม) จะเห็นได้ว่า มีการอุตสาหกรรมเหล็กเกิดขึ้น อัล-กุรอานสุเราะฮ์สะบะอ์ อายะฮ์ที่ 10 ระบุไว้ความว่า “...และเราได้บันดาลเหล็กให้อ่อนนุ่มสำหรับเขา (ดาวูด) ได้ใช้ประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ” และในสุเราะฮ์เตยวกันระบุไว้

“พร้อมกับดลใจแก่เขาว่า เจ้าจงทำเสื่อเกราะกว้างๆ เกิด..”

จะเห็นได้ว่าอัลลอฮ์ได้สร้างเหล็กเพื่อประโยชน์สำหรับมนุษย์ ดังอัล-กุรอานสุเราะฮ์อัล-หะดีษ อายะฮ์ที่ 25 ระบุไว้ความว่า “...และเราได้บันดาลเหล็กนั้นมีพลังอันแข็งแกร่งและมีประโยชน์ต่างๆ สำหรับมนุษย์...”

1.6 ในสมัยนบีสุลัยมาน จะเห็นได้ว่า มีการทำอุตสาหกรรมแก้ว ดังอัล-กุรอานระบุไว้ในสุเราะฮ์อัล-นัมล อายะฮ์ที่ 44 ความว่า

“...ครั้นเมื่อนางได้เห็นวัง นางก็คิดว่ามันเป็นเพียงสระน้ำและนางได้ถลกเสื้อผ้าจากน่อง...สูลัยมานจึงกล่าวว่า ที่จริงมันเป็นวังที่ถูกสร้างขึ้นจากเงาสะท้อนจากกระจก...”

2. อัล-หะดีษ

ท่านนบีมุหัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลิม ได้นำหลักการเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์มาปฏิบัติจนเป็นแบบอย่างที่ถูกนำมาอ้างเป็นหลักฐานเปรียบเทียบและวางขอบเขตในวิชาเศรษฐศาสตร์อิสลาม ดังนั้นอัล-หะดีษ จึงนับว่าเป็นแหล่งที่มาของเศรษฐศาสตร์อิสลามรองจากอัล-กุรอาน

ท่านรสูลฯ ได้กล่าวไว้ความว่า “หากพวกเจ้าคนหนึ่งนำเชือกออกไปหาฟืนในป่าแล้วนำไปขาย นำรายได้ไปใช้จ่ายในการบริโภคและการบริจาคจะดียิ่งกว่าเขามีชีวิตด้วยการขอทาน”

(รายงานโดย บุคอรี มุสลิม และนะสาอี)

จากหะดีษดังกล่าว ทำให้เราได้ทราบเกี่ยวกับเศรษฐกิจอิสลามดังนี้คือ

1. การผลิต คือ การออกไปหาฟืน
2. การแลกเปลี่ยน คือ การขายฟืน
3. การบริโภค คือ ส่วนหนึ่งจากรายได้
4. สวัสดิการสังคม คือ การบริจากรายได้บางส่วน

จากอัล-กูรออันและอัล-หะดีษนี้เองที่นักวิชาการมุสลิมได้อรรถาธิบายและขยายความเศรษฐกิจอิสลามออกไปอย่างกว้างขวาง

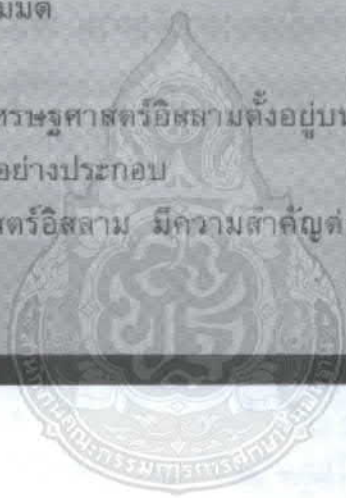
นอกจากหลักฐานจากอัล-กูรออันและอัล-หะดีษแล้วยังมีบันทึกต่างๆ ของนักประวัติศาสตร์มุสลิมและมีชาวมุสลิมที่บันทึกประวัติศาสตร์อิสลามในยุคต่างๆ เช่น ยุค4 เคาละลีฟะฮ์ ยุคอุมัยยะฮ์ ยุคอับบาซียะฮ์ ฯลฯ มาจนกระทั่งการใช้น้ำมันเป็นอาวุธต่อสู้กับทุนนิยมโดยผ่านโอเปค (OPEC) และในที่สุดมีการจัดตั้งธนาคารอิสลาม เช่น ธนาคารอิสลามเพื่อการพัฒนา (Islamic Development Bank)

กิจกรรมเสนอแนะ

1. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ตามความเหมาะสมและมอบหมายให้แต่ละกลุ่มเลือกศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมในหัวข้อต่อไปนี้
 - ก. ประวัติความเป็นมาของเศรษฐกิจอิสลาม
 - ข. อายะฮ์อัล-กูรออันที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ
 - ค. ขอบข่ายของเศรษฐกิจอิสลาม
2. ให้นักเรียนแต่ละคนวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนเองว่าในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันนี้เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจอย่างไร เช่น การผลิต การแจกจ่าย การบริโภค ฯลฯ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจอิสลามหรือไม่
3. ให้นักเรียนจัดกลุ่มแล้วกำหนดปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นมาปัญหาหนึ่งพร้อมทั้งร่วมกันอภิปรายถึงวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามที่นักเรียนเห็นว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้
4. เชิญวิทยากรมาบรรยายถึงประวัติความเป็นมาของเศรษฐกิจอิสลาม

คำถามท้ายบท

1. จงบอกความหมายของคำว่า “เศรษฐศาสตร์” ทั้งเชิงภาษาศาสตร์และเชิงอรรถ
2. นักวิชาการเศรษฐศาสตร์อิสลาม ให้ความหมายเศรษฐศาสตร์อิสลามไว้อย่างไรบ้าง จงอธิบาย
3. ดร. ฎอฮา อับดุลฮาติม ได้ให้ความหมายคำว่า “อิกติกอด” ไว้อย่างไร จงอธิบาย
4. จงสรุปขอบข่ายของเศรษฐศาสตร์อิสลาม
5. เศรษฐศาสตร์อิสลาม มีความเป็นมาอย่างไร โดยอธิบาย สรุปตามหัวข้อต่อไปนี้
 - ก. ในยุคของท่านนบีสมัยต่างๆ
 - ข. ในยุคของท่านนบีผู้หัมมัด
 - ค. ยุคปัจจุบัน
6. เพราะเหตุใด จึงถือว่าเศรษฐศาสตร์อิสลามตั้งอยู่บนพื้นฐานอัล-กุรอาน และสุนนะฮ์ จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
7. นักเรียนคิดว่าเศรษฐศาสตร์อิสลาม มีความสำคัญต่อชีวิตมุสลิมหรือไม่ เพราะเหตุใด จงอธิบาย

โครงสร้างระบบเศรษฐกิจอิสลาม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. วิเคราะห์โครงสร้างของเศรษฐกิจอิสลามได้
2. อธิบายลักษณะเศรษฐกิจอิสลามด้านการผลิต การอุปโภค การบริโภค และการแจกจ่ายได้

ศาสนาอิสลามมิได้ปฏิเสธความสำคัญของทรัพย์สินในการดำรงชีวิตของมนุษย์ กิจกรรมต่างๆ ไม่สามารถดำเนินไปด้วยดีได้หากไม่มีทรัพย์สิน ทรัพย์สินจึงนับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการส่งเสริมการประกอบคุณงามความดีตามคำสั่งสอนของท่านศาสดา เช่น ในการละหมาดก็จำเป็นต้องมีสิ่งของที่ผู้ละหมาดต้องปกปิดร่างกายด้วยเครื่องแต่งกายที่ถูกต้อง การประกอบความดีที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับทรัพย์สินก็คือการจ่ายซะกาต การบริจาคทาน และการไปประกอบพิธีหัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย การที่มุสลิมจะปฏิบัติภารกิจทางศาสนาได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ก็ย่อมขึ้นอยู่กับทรัพย์สิน ดังนั้นอิสลามจึงได้วางหลักการและได้กำหนดขอบเขตบางประการเกี่ยวกับทรัพย์สิน ทั้งนี้เพื่อให้หลักการและข้อกำหนดดังกล่าวนั้นสร้างความมั่นคง ยุติธรรมและความเสมอภาคตามแบบอย่างของอิสลามให้เกิดขึ้นในสังคม โดยหลักการและข้อกำหนดนี้จะครอบคลุมเศรษฐกิจด้านต่างๆ ทั้งในด้านการผลิต การกระจายผลผลิตและการบริโภคผลผลิต แต่อย่างไรก็ตามอิสลามมิได้กำหนดวิธีการ และเทคนิคการผลิตทางเศรษฐกิจหรือกำหนดถึงรายละเอียดของวิธีการในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้แก่มนุษย์ได้เลือกวิธีการเกี่ยวกับรายละเอียดกันเองตามยุคสมัยตามความต้องการของชุมชนหรือตามความจำเป็นของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ แต่วิธีการหรือรายละเอียดที่มนุษย์คิดขึ้นมานี้จะต้องไม่ขัดกับหลักการที่ปรากฏใน อัล-กุรอานและอัล-หะดีษ

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของเศรษฐกิจอิสลาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจหลักการเบื้องต้นของเศรษฐกิจอิสลามตามทัศนะอิสลามเสียก่อน มุสลิมต้องมีความเชื่อว่าอัลลอฮ์ได้สร้างโลกและทรัพยากรทุกอย่างที่มีอยู่ในโลก เพื่อเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ มนุษย์จึงมีสิทธิแสวงหาสิทธิที่เขาควรจะได้รับ ตามทัศนะอิสลามบุคคลทุกคนชั้นและทุกเผ่าพันธุ์จะได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้ใดจะมาอ้างเหตุผลสร้างระบบผูกขาดในระบบเศรษฐกิจ

ไม่ได้ นอกจากนี้คำสอนของอิสลามยังเอื้ออำนวยให้เกิดการทำงาน อีกทั้งยังกำหนดให้การทำงานเป็นภารกิจประการหนึ่งสำหรับผู้ศรัทธาจะต้องปฏิบัติด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เขาได้ใช้ในการดำรงชีพของเขาและผู้ที่อยู่ใต้การปกครองของเขา

หลักคำสอนของอิสลามที่ส่งเสริมให้มีการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ ปรากฏอยู่ในอัล-กุรอานและอัล-หะดีษ ดังต่อไปนี้ :-

สุเราะฮ์อัล-มูซซิมิล आयะฮ์ที่ 20 ความว่า “และพวกหนึ่งได้สัญญาบนแผ่นดินโดยแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์และอีกพวกหนึ่งรับในหนทางของอัลลอฮ์”

บุคอรียะและมุสลิม รายงานว่า “การที่บุคคลหนึ่งออกไปตัดฟืน แล้วนำไปขายยังดีกว่าที่เขาเที่ยวไปขอคนอื่น ซึ่งเขาอาจจะให้หรือไม่ให้ก็ได้”

อับดุลบรอญีรายงานว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักศรัทธาชนที่ ประกอบอาชีพ”

จากอัล-กุรอานและอัล-หะดีษดังกล่าว จะเห็นได้ว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่มุสลิมจะต้องใช้ความอดุสาหะ ในการขวนขวายหาริสกี เพราะเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของมุสลิมที่จะต้องปฏิบัติในขณะเดียวกันการทำงานก็ต้องประกอบด้วยความรู้และความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ด้วย

สำหรับโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจอิสลามนั้น มีองค์ประกอบสำคัญคือ การผลิต การแจกจ่าย การอุปโภคและการบริโภค ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

การผลิต

การผลิต โดยทั่วไปแล้วหมายถึงการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือสินค้าซึ่งเป็นประโยชน์และสนองความต้องการของมนุษย์ การผลิตถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานประการแรกของเศรษฐกิจถึงแม้ว่าเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงคืออัลลอฮ์ก็ตาม แต่พระองค์ก็ต้องการให้มนุษย์รู้จักนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ดังอัล-กุรอาน สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 29 ความว่า “พระองค์ทรงบันดาลทุกสรรพสิ่งที่อยู่บนพื้นแผ่นดินเพื่อสุเจ้าทั้งมวล”

จากอายะฮ์ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อัลลอฮ์ได้ทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกนี้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้ใช้ จึงนับว่าเป็นความรับผิดชอบของมนุษย์เองที่จะต้องบริหารและจัดการสรรพสิ่งต่างๆ ของมนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

รูปแบบของการผลิต สามารถกระทำได้หลายประการ คือ :-

1. การเกษตร

อัลลอฮ์ได้ส่งเสริมให้มนุษย์ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถของมนุษย์ อีกทั้งเพื่อให้มนุษย์รู้จักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ผลผลิตและแจกจ่ายให้แก่สังคม ดังปรากฏอยู่ในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์ ยาสีน อายะฮ์ที่ 33 ความว่า “...และเราได้ให้มีเมล็ดพืชผลงอกออกมาจากมัน แล้วพวกเขาก็บริโภคบางส่วนจากมัน”

นอกจากการเพาะปลูกแล้ว อิสลามยังส่งเสริมในเรื่องการประมง และการปศุสัตว์ ดังปรากฏในอัล-กุรอาน

สุเราะฮ์ อัล-มูมีน อายะฮ์ที่ 21 ความว่า “และแท้จริงมีข้อคิดสำหรับพวกเจ้าในการปศุสัตว์ เราได้ให้พวกเจ้าได้ตีมนมที่มาจากท้องของมัน และพวกเจ้าได้รับประโยชน์มากมายจากมัน และบางส่วนของมันยังนำมารับประทาน” และสุเราะฮ์ อัล-นะหฺล อายะฮ์ที่ 14 ความว่า “และพระองค์เป็นผู้ทรงให้ทะเลบริการประโยชน์เพื่อพวกเจ้าได้บริโภคเนื้อปลาสดๆ จากมัน และพวกเจ้าจะได้งมออกมาจากทะเลซึ่งเครื่องประดับ”

จากความหมายของการปศุสัตว์นั้น มิใช่แต่เพียงว่าเป็นการเลี้ยงสัตว์ให้ได้เนื้อเป็นผลผลิต แต่หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับสัตว์ไม่ว่าจะเป็นหนังสัตว์ ขนสัตว์ เช่นเดียวกับการประมงมิใช่แค่เพียงหอย ปู ปลาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงปะการัง ไข่มุก สหรัย หินต่างๆ ซึ่งมาจากทะเลก็ถือว่าเป็นการประมงทั้งสิ้น

2. อุตสาหกรรม

อิสลามส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพอุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่า นบีหลายท่านเป็นผู้นำด้านอุตสาหกรรม เช่น :-

นบิ๋นุสุ เป็นช่างไม้ และช่างต่อเรือ

นบิ๋นุอโรอิม และนบิ๋นุสมาอิล เป็นช่างก่อสร้าง ผลงานของท่านทั้งสองคือการสร้าง
กะอบะฮุ ซึ่งมีอยู่ดราบเท่าทุกวันนี้

นบิ๋นุดาอุด เป็นช่างเหล็ก มีความสามารถในการตีเหล็ก ทำดาบ เป็นต้น

งานอุตสาหกรรม ถือว่าเป็นงานสำคัญมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะการผลิตผลิตภัณฑ์
ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ในปัจจุบัน
อุตสาหกรรมการทำรถยนต์ ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่ 5 อัล-กุรอานได้กล่าวถึงการอุตสาหกรรมไว้
หลายอายะฮ์ เช่น :-

สุเราะฮ์อัล-อะฮ์รอฟ आयะฮ์ที่ 74 ความว่า “...พวกท่านก็จัดสร้างปราสาทอาศัยในที่ราบของมັນ และพวกท่านก็สังกัดฎูเขามาทำบ้านเรือน”

สุเราะฮ์อัล-นะหฺลุ आयะฮ์ที่ 80 ความว่า “อัลลอฮ์ได้ทรงบันดาลแก่พวกเจ้าทั้งหลายให้มีที่อยู่อาศัยและทรงบันดาลแก่พวกเจ้าจากหนึ่งสัตว์ให้นำมาจัดทำเป็นบ้านเรือนและกระโจม...”

3. ด้านพาณิชย์กรรม

ในด้านธุรกิจการค้าหรือพาณิชย์กรรม อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ในอัล-กุรอ่าน สุเราะฮ์อัน-นิสาอ์ आयะฮ์ที่ 29 ความว่า “...พวกเจ้าอย่าบริโภคน (รับ) ทรัพย์สินระหว่างกันและกันโดยมิชอบธรรม เช่น การโกง การรับดอกเบี้ย เป็นต้น นอกจากมันเป็นการค้าขายจากความพอใจระหว่างพวกเจ้า...”

ในด้านการค้า อิสลามสนับสนุนให้ค้าด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุสลิมจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข 2 ประการ คือ :-

1. ค้าขายเพื่ออัลลอฮ์
2. ค้าขายตามแบบอย่างที่ท่านศาสดาสอนและปฏิบัติไว้

การค้าทุกอย่างต้องมีความบริสุทธิ์ต่ออัลลอฮ์ ต้องตามแบบอย่างท่านศาสดา มิใช่ตามแบบพ่อค้าวานิชที่มีใช้มุสลิม พ่อค้ามุสลิมจำนวนไม่น้อยที่ไม่เรียนรู้วิธีการค้าตามแบบฉบับของท่านศาสดา

วิธีการค้าตามหลักอิสลาม มีดังนี้ :-

1. จะต้องไม่โกงตาชั่ง และการตวงวัด การค้าที่ถูกต้องตามหลักอิสลาม อัลลอฮ์ตรัสไว้ในอัล-กุรอ่าน สุเราะฮ์ อัล-ฮูรอ आयะฮ์ที่ 181-183 ความว่า “จงรักษาการตวงวัดให้ครบถ้วน และอย่าเป็นเช่นผู้อยู่ในหมู่ที่ ทำให้บกพร่อง และจงชั่งด้วยตาชั่งที่เที่ยงตรง และอย่าทำให้พร่องแก่ผู้คนที่ ซึ่ง สิ่งต่างๆ ของพวกเขา...”

2. จะต้องไม่โกงราคา การซื้อขายในระบบอิสลามวางอยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ดังที่อัลลอฮ์ตรัสไว้ในอัล-กุรอ่าน สุเราะฮ์อัน-นิสาอ์ आयะฮ์ที่ 29 ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาจงอย่าบริโภคนทรัพย์สินในระหว่างพวกเจ้าด้วยวิธีการอันทุจริต นอกจากว่า เป็นการค้าขายจากความพอใจ ระหว่างพวกเจ้า”

3. จะต้องไม่กักตุนสินค้า การกักตุนสินค้า หมายถึง การซื้อสิ่งของแล้วกักเอาไว้เพื่อจะให้สิ่งของเหล่านั้นเหลือจำนวนน้อยในหมู่ประชาชน เมื่อสินค้ามีน้อย จำนวนผู้ต้องการมีมาก ราคาสินค้าย่อมจะสูง ประชาชนก็จะเดือดร้อน ท่านรสุล กล่าวไว้ความว่า

“ใครที่กักตุน เขาผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด”

(รายงานโดยมุสลิม ออบูดาวูดและติรมิซีย)

4. จะต้องไม่ปิดบังความบกพร่องของสินค้า มุสลิมจะต้องมีความจริงใจต่อกันและกัน จะต้องมีลักษณะเปิดเผยโดยไม่มีเงื่อนไข ท่านรศุลกล่าวไว้ความว่า

“มุสลิมกับมุสลิมไม่เป็นที่อนุมัติที่จะขายสินค้าให้แก่ พี่น้องของเขา ซึ่งสินค้านั้นมีตำหนิ แล้วเขาไม่แจกแจงให้ทราบ (แก่ผู้ซื้อ)”

(รายงานโดยอะหมัด อิบน์มาญะฮฺ และอัฏฏอเฏาะรอนี)

5. ห้ามการดอกเบี้ยย (อัล-กูรฺอาน ซูเราะฮฺอัล-บะเกาะเราะฮฺ อายะฮฺที่ 275)

ปัจจัยการผลิต

การผลิตนอกจากต้องมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยในการผลิตซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ยังไม่คิดที่จะผลิตสิ่งใดๆ การผลิตก็ย่อมไม่เกิดขึ้น เมื่อมนุษย์นำเอากระบวนการหรือปัจจัยในการผลิตมาใช้จึงจะเกิดการผลิตขึ้น เช่น น้ำมันดิบที่อยู่ใต้ดิน ถ้าปล่อยให้อยู่ตามธรรมชาติก็ยังไม่เกิดการผลิต แต่ถ้ามนุษย์นำน้ำมันดิบดังกล่าวมาผ่านกระบวนการผลิตก็จะได้ผลผลิตขึ้นมา

ปัจจัยในการผลิตโดยทั่วไปมี 4 ประการ คือ ผู้ประกอบการ ที่ดิน แรงงาน และทุน แต่ในทัศนะอิสลามแล้วปัจจัยในการผลิตมีเพียง 3 ประการคือ ที่ดิน แรงงานและทุนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในทัศนะอิสลามไม่มีผู้ประกอบการซึ่งความจริงผู้ประกอบการนั้นเป็นส่วนหนึ่งของแรงงาน จึงมิได้มีการแยกออกจากแรงงาน

ต่อไปจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยในการผลิตตามทัศนะอิสลาม คือ

1. ทุน

ทุน หมายถึง สิ่งที่ผลิตขึ้นเพื่อทำให้มนุษย์สามารถจะผลิตสินค้าต่างๆ หรือเป็นเครื่องมือสำหรับเปลี่ยนวัตถุดิบให้เป็นสินค้า เช่น เครื่องจักรต่างๆ เครื่องมือต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ววัตถุดิบต่างๆ ก็ถือว่าเป็นทุนด้วย เพราะวัตถุดิบเหล่านี้ต้องรอการผลิตยังไม่สามารถนำไปอุปโภคบริโภคได้จึงถือว่าเป็นทุน

ทุนนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ถ้าเกิดจากธรรมชาติแล้วจะไม่ถือว่าเป็นทุน ในระบบเศรษฐกิจทั่วไปจะไม่ถือว่าเป็นเงินตราเป็นทุน ในขณะที่อิสลามถือว่าเงินตราเป็นทุนประเภทหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าเงินตราทำให้เกิดดอกเบี้ย แต่อิสลามห้ามการดอกเบี้ย

ทุนสามารถจำแนกได้ 3 ประเภท คือ :-

1. ทุนประเภทที่ตัวของมันเองไม่มีค่าแต่มันสามารถเป็นตัวกำหนดค่าได้เช่น เงินตรา
2. ทุนที่สามารถใช้ได้ครั้งเดียวหรือใช้สิ้นเปลือง ทุนประเภทนี้สามารถใช้ได้เพียงครั้งเดียว หลังจากนั้นก็จะกลายเป็นสภาพเป็นอย่างอื่นที่ไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไป เช่น น้ำมัน ถ่านหิน เป็นต้น

3. ทุนที่สามารถใช้ได้หลายๆ ครั้ง เช่น เครื่องทอผ้า เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น
 ทุนที่สามารถใช้ได้หลายครั้งนี้ ยังจำแนกได้ตามจำนวนทุนที่ผู้ให้ ๒ ประเภท

คือ :-

1. ทุนประเภทใช้ได้เฉพาะอย่าง คือ ใช้ได้กับงานเฉพาะเท่านั้น เช่น ไดนาโม เป็นเครื่องที่สามารถผลิตไฟฟ้าเท่านั้น
2. ทุนประเภทใช้ได้หลายอย่าง เช่น เหล็ก สามารถที่จะนำไปประกอบเป็นรถยนต์ เครื่องบิน เรือดำน้ำ เป็นต้น

ในด้านเศรษฐกิจแล้วคนรวยย่อมมีทุนมากกว่าคนจน ย่อมได้เปรียบกว่าเพราะมีทุนมากกว่า จึงทำให้เกิดการลงทุนในหมู่คนรวยเท่านั้น ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ดังนั้น อิสลามจึงได้กำหนดให้มีการกระจายเงินทุนให้แก่คนจน ซึ่งออกมาในรูปการจ่ายซะกาต และอิสลามไม่ให้มีการสะสมทรัพย์โดยสังคมไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ ดังอัล-กุรอาน สุเราะฮ์อัด-เตาบะฮ์ อายะฮ์ที่ 34 ความว่า “และบรรดาผู้ที่สะสมเงินทองพร้อมกับไม่ยอมใช้จ่ายในหนทางของอัลลอฮ์ผู้เจ้าจงบอกข่าวเขาเหล่านั้น ถึงการลงทัณฑ์อันเจ็บแสบ”

การที่อิสลามไม่นิยมให้มีการสะสมทรัพย์ เนื่องจากการสะสมทรัพย์สินจะทำให้เกิดการหมั่นเวียนเฉพาะคนรวยเท่านั้น คนจนไม่มีโอกาสที่จะได้รับเงินทุนในการประกอบการใดๆ

2. ที่ดิน

ที่ดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่งที่อัลลอฮ์สร้างขึ้น นับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญมาก โดยที่เริ่มแรกของการทำงานหรือการทำมาหากินก็ต้องคำนึงถึงที่ดินก่อนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูก การอุตสาหกรรม และการค้าขาย อาชีพดั้งเดิมของมนุษย์คือการเกษตร ซึ่งต้องอาศัยที่ดินเป็นแหล่งทำงาน ที่ดินนับเป็นแหล่งสะสมทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่มีค่า เช่น แร่ธาตุ ถ่านหิน น้ำมัน หิน และสารอินทรีย์บางชนิด เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นสามารถที่จะแปรสภาพจากวัตถุดิบเป็นผลิตผลอย่างอื่นได้ นอกจากนี้ที่ดินยังมีอิทธิพลต่อสภาพภูมิศาสตร์ และยังทำให้เกิดพลังงาน เช่น ดินมีอิทธิพลต่อการดูดซับน้ำ และที่สำคัญดินเป็นสถานที่ตั้งแหล่งผลิตต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงงานหรือร้านค้า

อิสลามได้เน้นหนักในการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยที่ดินที่อัลลอฮ์สร้างขึ้นนี้พระองค์ต้องการให้มนุษย์ได้รู้จักคุณค่าของมันโดยให้มนุษย์ได้รู้จักการทำมาหากินบนพื้นดิน พื้นดินที่ว่างเปล่าก็ควรมอบให้ผู้อื่นทำประโยชน์ย่อมจะดีกว่า ท่านศาสดากล่าวว่า

“ผู้ใดที่ปฏิรูปที่ดิน ซึ่งว่างเปล่าไม่มีเจ้าของ เขาก็มีสิทธิในที่ดินนั้น”

(รายงานโดยอบูดาอูด นะสาอี และ ตีรฺมิซี)

3. แรงงาน

แรงงาน หมายถึง ผู้ที่ทำงานที่ก่อประโยชน์ด้วยแรงกายและความคิด ในส่วนของแรงกาย หมายถึงบุคคลที่ใช้แรงกายเป็นส่วนใหญ่ โดยบุคคลเหล่านั้นจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากหัวหน้าไม่ว่าจะเป็นการให้เงินเดือน รูปแบบการทำงานหรือออกกฎระเบียบในการทำงาน แต่ในส่วนผู้ทำงานในด้านความคิดหมายถึง ผู้ประกอบการคือบุคคลที่เป็นผู้บริหาร โดยใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงานและบริหารงาน โดยมีการกำหนดนโยบาย วางแผน ประสานงาน ดำเนินงาน ชี้อัตถุติบและผลิตภัณท์สินค้าเพื่อเข้าสู่ตลาด พร้อมกับควบคุมกลไกตลาดซึ่งผู้ประกอบการอาจจะเป็นทั้งเจ้าของการผลิตและผู้ดำเนินงานด้านการจัดการก็ได้

การทำงานในระบบอิสลามไม่ว่าจะเป็นผู้ทำงานด้วยแรงกาย หรือทำงานด้วยความคิดก็ตาม ก็ได้ส่งเสริมให้มีการศึกษาหาความรู้และมีความเชี่ยวชาญในการทำงาน พยายามฝึกตนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งบุคคลทั้งสองประเภทนี้มีความสัมพันธ์กันในเชิงการทำงานในฐานะหัวหน้ากับลูกน้อง โดยที่ลูกน้องต้องมีความซื่อสัตย์ต้องงานต้องเชื่อฟังคำสั่งของหัวหน้า และต้องรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย สำหรับหัวหน้าก็ต้องสร้างความเสมอภาค มีความยุติธรรมไม่เอารัดเอาเปรียบลูกน้อง ต้องให้สวัสดิการแก่ลูกน้อง โดยเฉพาะการให้เงินเดือนดังปรากฏในอัลหะดีษความว่า

“ท่านจงมอบค่าจ้างแก่คนที่ทำงานก่อนที่เหงื่อเขาจะแห้ง”

(รายงานโดยอิบน์มาญะฮฺ)

จุดประสงค์ของหะดีษที่ให้นายจ้างมอบค่าจ้างแก่ลูกจ้างให้เร็วที่สุดก็เพื่อต้องการให้ลูกจ้างมีกำลังใจในการทำงาน มิใช่ว่า ลูกจ้างทำงานแล้วได้รับค่าจ้างช้าอาจทำให้ลูกจ้างเกิดความท้อแท้ เพื่อให้การผลิตเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากที่สุดคือ ผลิตสินค้าและบริการให้ได้จำนวนและคุณภาพมากที่สุด

การแจกจ่าย

การแจกจ่ายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้การแจกจ่าย ทำหน้าที่นำผลผลิตจากหน่วยงานผลิตไปยังกลุ่มบริโภค และองค์กรทำหน้าที่ในการแจกจ่ายที่สำคัญคือตลาด

ตลาดในทางเศรษฐกิจ มิใช่มีความหมายแคบเพียงเป็นตลาดขายอาหารสด ตลาดขายของหรือย่านที่มีร้านค้าเป็นจำนวนมากๆ แต่มีความหมายกว้างรวมทั้งสถานที่ดังกล่าวด้วย ดังนั้นตลาดในทางเศรษฐกิจจึงหมายถึง พื้นที่ซึ่งผู้บริโภคหรือผู้ซื้อและผู้ขายหรือคนกลางมาพบกันแล้วตั้งราคาเพื่อขายสินค้า ซึ่งก็มีความหมายเกี่ยวกับภาวะทางการค้า มากกว่าที่เป็นสถานที่ในการขายเท่านั้น

อิสลามมีจุดประสงค์ให้มีการกระจายปัจจัยการผลิตต่างๆ ออกไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง อิสลามจึงมีกฎระเบียบที่เอื้ออำนวยในเรื่องนี้มากมายเช่น :-

1. การห้ามการกักตุนสินค้าเพื่อหาผลกำไร

อิสลามได้ห้ามการกักตุนสินค้าเพื่อกำไรส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงความขาดแคลนทางสังคม ดังนั้นในภาวะข้าวยากหามาแพงแล้ว จึงไม่มีวิธีใดที่จะดีไปกว่าผู้ปกครองรัฐจัดการแบ่งปัน (Distribution) สิ่งจำเป็นแก่ชีวิตให้แก่ประชาชนเสียเอง ในอัล-กุรอานได้กล่าวถึงความเจตียวฉลาดของศาสดายูซุบ (อะลียฮิสสะลาม) ซึ่งท่านเป็นผู้ดำรงตำแหน่งด้านการคลังของอียิปต์ในสมัยฟาโรห์องค์หนึ่ง จากเหตุการณ์เกี่ยวกับที่สมบูรณ์ในเวลา 7 ปี ต่อมาถึงฤดูแห้งแล้ง การเพาะปลูกไม่ได้ผลเป็นเวลา 7 ปี ในช่วง 2 ปีหลังนี้ท่านได้แสดงความสามารถในการจัดการบริหารแจกจ่ายแบ่งปันสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างได้ผล

อันตรายที่เกิดจากการกักตุนสินค้าที่นำไปสู่ความล่มจมแก่รัฐบาลทุนนิยมที่มีการเผาสินค้าที่ล้นตลาด ทั้งนี้เพื่อต้องการรักษาระดับราคาสินค้า ทั้งๆ ที่ยังมีประชาชนเป็นจำนวนมากต้องการสินค้าเหล่านั้น การกักตุนสินค้าเพื่อหากำไรเกินควรนี้มีหลักฐาน ปรากฏในหะดีษของท่านนบี มีใจความว่า

“ใครที่กักตุนสินค้าเขาผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด”

(รายงานโดย มุสลิม อับูดาวูดและติรมิซีย)

2. การกำหนดราคาสินค้าตามภาวะตลาด

อิสลามมิได้กำหนดให้สินค้ามีราคาที่ตายตัวและอิสลามได้ปล่อยให้ราคาสินค้าเป็นไปตามกลไกของตลาด ดังที่ปรากฏในหะดีษของท่านนบีซึ่งมีใจความว่า

“ท่านอุมัรกล่าวว่า ราคาสินค้าที่มะดีนะฮ์ แพงขึ้น ประชาชนร้องเรียนถึงท่านนบีว่า โอ้ท่านรَسُول ราคาสินค้าแพงขึ้น ท่านได้โปรดกำหนดราคาสินค้าให้กับพวกเราด้วยเถิด ท่านรَسُول ได้กล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮ์ทรงเป็นผู้กำหนดราคาสินค้า เป็นผู้ทรงลด เป็นผู้ทรงเพิ่ม และเป็นผู้ประทานปัจจัยยังชีพและฉันหวังว่าจะได้พบกับอัลลอฮ์ โดยไม่มีผู้ใดในหมู่ของพวกท่านเรียกร้องสิทธิจากฉันอันเนื่องมาจากความอธรรมในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและทรัพย์สิน”

(รายงานโดย อะหมัด อับูดาวูด ตีรมิซีย)

แต่ในบางสถานการณ์อิสลามก็อนุญาติให้มีการกำหนดราคาสินค้าได้เช่นกัน เช่น ในภาวะที่เกิดการแห้งแล้ง ภาวะสงคราม เป็นต้น

3. การเวนคืนทรัพย์สิน

อิสลามอนุญาตให้มีการเวนคืนทรัพย์สินจากเจ้าของเดิมได้ ทั้งนี้หากจะก่อประโยชน์แก่ส่วนรวมและในกรณีที่เจ้าของที่ดินไม่ดำเนินการใดๆ ในที่ดินของเขาเป็นเวลานาน โดยปล่อยให้เกิดการรกร้างไม่มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว รัฐบาลสามารถที่จะยึดที่ดินผืนนั้นเพื่อจัดสรรให้กับคนอื่นที่จะมาใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าวต่อไป

ดังที่มีรายงานจากท่านญาบิร บุตรอับดุลลอฮฺ ว่าจำเป็นผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินจะต้องจัดการเพาะปลูกหรือปฏิรูปที่ดินของเขาให้เป็นประโยชน์ ถ้าหากเขาไม่จัดการดำเนินการก็จำเป็นต้องให้ผู้อื่นนำไปจัดทำประโยชน์ ท่านกล่าวว่า ชายผู้หนึ่งที่มีที่ดินอยู่มากมาย บุคคลทั้งหลายจึงกล่าวว่าเราจะเช่าหนึ่งในสาม หนึ่งในสี่ และหนึ่งในสอง เพราะท่านศาสดากล่าวไว้ความว่า

“ผู้ที่มีที่ดินก็จำเป็นที่เขาจะต้องเพาะปลูกหรือให้ผู้อื่นไปเพาะปลูก” แล้วท่านศาสดากล่าวอีกความว่า

“ผู้ใดที่มีที่ดินก็จงทำการเพาะปลูกหรือให้พี่น้องของเขาทำการเพาะปลูก”

(รายงานโดย บุคอรี และมุสลิม)

4. การห้ามระบบดอกเบี้ย

การห้ามเรื่องดอกเบี้ยเป็นหลักการอย่างหนึ่งของอิสลามที่อัลลอฮฺกำหนดขึ้นในด้านเศรษฐกิจและเป็นสาระสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งมีบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในอัล-กุรอานมีใจความว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธา จงอย่ากินดอกเบี้ยทบเป็นทวีคูณและจงสำรวมตนต่ออัลลอฮฺเพื่อสุเจ้าจะประสบความสำเร็จ”

(สุเราะฮฺอาลี อิมรอน อายะฮฺที่ 130)

อัลลอฮฺจึงเฝ้าระวังการกินดอกเบี้ย เพราะดอกเบี้ยทำลายความสัมพันธ์และชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยส่วนรวม อัลลอฮฺทรงมอบทรัพย์สินแก่มนุษย์เพื่อใช้ในการพัฒนาสังคม เพื่อความสุขสมบูรณ์ร่วมกัน แต่ระบบดอกเบี้ยทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และยังเป็นตัวการในการขัดขวางการแจกจ่ายในระบบเศรษฐกิจอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากผลประโยชน์ทั้งหมดตกอยู่ในมือกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่คนเท่านั้นคือคนรวย

หลักการ 4 ประการดังกล่าวข้างต้นนั้นคือ กฎระเบียบที่อิสลามได้วางไว้เพื่อให้เกิดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันเพื่อให้การแจกจ่ายผลิตผลเป็นไปด้วยความยุติธรรม และเกิดการแจกจ่ายมากขึ้น อิสลามจึงได้กำหนดข้อปฏิบัติประการหนึ่งเพื่อลดอัตราการแข่งขันทรัพย์สินและเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนมากยิ่งขึ้นข้อกำหนดดังกล่าวคือระบบชะกาฮฺ ซึ่งเป็นระบบ

หนึ่งที่สร้างความมั่นคงให้กับสังคม สร้างความมั่งคั่งให้ผู้คน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับบุคคลอีกด้วย

จากข้อกำหนดในเรื่อง ชะกาฮุ ทำให้เราทราบว่าถึงแม้จะเปิดโอกาสให้มีการสะสมทรัพย์สินสมบัติ และความมั่นคงได้ก็ตาม แต่อิสลามก็ไม่ยอมให้ทรัพย์สินและความมั่งคั่งดังกล่าวตกอยู่ในมือของคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ดังนั้น ในระบบชะกาฮุจึงเป็นระบบที่ช่วยให้เกิดการแจกจ่ายในสังคมได้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันในระบบชะกาฮุ ยังเป็นระบบที่ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนอีกด้วย ดังหะดีษที่มีความว่า

“จงนำทรัพย์สินของเด็กกำพร้าไปประกอบธุรกิจเถิด จงอย่าปล่อยให้หมดไปกับการจ่ายชะกาฮุ”

(รายงานโดย มาลิก)

จากหะดีษนี้ จะเห็นได้ว่า ท่านรَسُولเน้นหนักให้คนที่ดูแลเด็กกำพร้าและดูแลทรัพย์สินของเด็กกำพร้าไปลงทุนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้หากปล่อยหรือสะสมไว้เฉยๆ โดยไม่มีการดำเนินการใดๆ จะทำให้ทรัพย์สินดังกล่าวลดลงอันเนื่องจากต้องจ่าย ชะกาฮุในทุกๆ ปี และในขณะที่เดียวกันจากหะดีษนี้ก็มีความหมายเท่ากับว่าท่านศาสดาส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปที่มีทรัพย์สินต้องนำไปทำธุรกิจหรือการค้าขายเพื่อให้เกิดประโยชน์เช่นเดียวกัน เนื่องจากชะกาฮุนั้นเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องจ่ายเมื่อทรัพย์สินนั้นครบตามพิกัดที่กำหนดไว้

นอกจากระบบชะกาฮุแล้ว อิสลามยังได้นำหลักการกระจายทรัพย์สินที่รวมอยู่ในที่เดียวกันด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับมรดก

เจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลามแตกต่างไปจากกฎหมายมรดกทั่วไป ในปัจจุบันที่พยายามจะสงวนรักษาทรัพย์สินของผู้ตายให้แก่ลูกๆ หรือผู้ที่มีสิทธิในการรับมรดกเพียงไม่กี่คน แต่เนื่องจากอิสลามต่อต้านการสะสมทรัพย์สินไว้ในมือกลุ่มคนน้อย อิสลามจึงมีกฎหมายการจัดสรรมรดกขึ้นเพื่อกระจายความมั่งคั่งจากคนหนึ่งไปสู่ญาติที่ใกล้ชิด ซึ่งทำให้เกิดการกระจายมากกว่ากฎหมายอื่น

การอุปโภคบริโภค

การอุปโภคบริโภค คือ การใช้หรือเอาประโยชน์จากสิ่งของ สินค้าและบริการ เพื่อสนองความต้องการและผลิตสินค้าอย่างอื่น ถึงแม้การบริโภคจะเป็นการใช้หรือการกินสิ่งของหรือทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่กระนั้นอิสลามก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้เช่นกัน ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่การหาทรัพย์สิน อิสลามก็ได้กำหนดกฎเกณฑ์การใช้เบื้องต้นเช่นกัน การที่อิสลามได้กำหนด

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริโภคเอาไว้มิใช่เป็นการจำกัดสิทธิของผู้เป็นเจ้าของนั้นเพียงแต่บุคคลเดียว แต่ทั้งนี้เนื่องจากเจตนารมณ์ของอิสลามที่ถือว่า ความเสียหายของปัจเจกบุคคลนั้นย่อมส่งผลกระทบ และก่อให้เกิดความเสียหายสู่สังคมโดยรวมด้วย ดังนั้น การกำหนดกฎเกณฑ์ดังกล่าว เป็นการรักษาความมั่นคงของสังคมโดยรวม

กฎเกณฑ์ที่อิสลามได้กำหนดไว้เป็นพื้นฐานสำหรับการอุปโภคบริโภค คือ ไม่ตระหนี่ และไม่ฟุ่มเฟือย ดังที่ปรากฏในอัล-กุรอานความว่า

“และบรรดาผู้ที่ต้องใช้จ่าย พวกเขาก็ไม่สุรุ่ยสุร่ายและไม่ตระหนี่ถี่เหนียว แต่เขาจะใช้จ่ายอย่างพอดี (ปานกลาง)”

(สุเราะฮ์อัล-ฟุรกอน อายะฮ์ที่ 67)

คุณลักษณะของการบริโภคที่มีความสุรุ่ยสุร่ายหรือบริโภคที่มีความตระหนี่ถี่เหนียวนี้เป็นสิ่งที่ถูกห้ามโดยอิสลาม ทั้งนี้จะส่งผลเสียต่อคนที่มีคุณลักษณะดังกล่าวและสังคมโดยรวมด้วยดังต่อไปนี้

1. ความตระหนี่ถี่เหนียว

ความตระหนี่ถี่เหนียวเป็นการทรมานและเป็นการสลดชีวิตของตนเองจากความสุขสบาย จากสิ่งที่จะได้รับตามหนทางที่อนุมัติโดยอิสลาม การยืนยันที่จะใช้ชีวิตอย่างตระหนี่ในสิ่งที่อิสลามไม่พึงปรารถนา ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้มีความว่า

“จงประกาศเกิดบุคคลใดเล่าที่ (จะกล่าว) วางกฎห้ามเครื่องประดับ (สิ่งที่ดีงาม) ของอัลลอฮ์ซึ่งพระองค์ได้ทรงนำมาให้แก่บ่าวของพระองค์ และบรรดาสิ่งที่ดีจากเครื่องยังชีพจงประกาศเกิดแท้จริง (สิ่งนั้น) มันเป็นสิทธิ (ประโยชน์) ของบรรดาผู้ศรัทธาในชีวิตร่างกายนี้ อีกทั้งยังเป็นสิ่ง (ถูกจัดให้เป็น) พิเศษเฉพาะ (สำหรับผู้ศรัทธา) ในวันปรโลก”

(สุเราะฮ์อัล-อะฮ์รอฟ อายะฮ์ที่ 32)

อิสลามมีอุดมการณ์และจุดประสงค์ที่จะให้ทุกชีวิตมีส่วนที่จะได้รับความโปรดปราน (นิอมาฮ์) ต่างๆ ของอิสลามอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ดังนั้น อิสลามจึงสนับสนุนให้มนุษย์ได้ใช้ ในสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงประทานแก่เขาอย่างคุ้มค่าและก่อให้เกิดประโยชน์ตามมาจากการใช้สิ่งของดังกล่าว ดังมีรายงานจากท่านศาสดาได้กล่าวไว้ความว่า

“ถ้าหากพระเจ้าประทานทรัพย์สมบัติให้แก่พวกเจ้า พวกเจ้าจะต้องใช้มันเพื่อเป็นการแสดงถึงเจ้าได้ประจักษ์ความโปรดปรานของอัลลอฮ์”

ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มียศแต่ไม่มีคุณลักษณะของความตระหนี่ในตัวเขาแล้ว เขาย่อมมีลักษณะในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปยังผู้อื่นอีกด้วย ซึ่งการกระทำดังกล่าวย่อมนำมาซึ่งความสุขและความมั่นคงของสังคมอีกด้วย

นอกจากอิสลามไม่เห็นด้วยกับการที่มนุษย์มีคุณลักษณะความตระหนี่ที่เหนียวแน่นเพื่อให้เห็นเป็นผลที่เด่นชัดในการห้ามคุณลักษณะดังกล่าว อัลลอฮ์จึงได้กำชับไว้ว่า

“บรรดาผู้ที่มีความตระหนี่และกำชับมนุษย์ให้มีความตระหนี่ พร้อมกับซ่อนเร้นสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงประทานมาให้แก่เขา ด้วยความโปรดปรานของพระองค์เราได้เตรียมการลงโทษอันอัปยศสำหรับผู้ปฏิเสธ”

(สุเราะฮ์อัน-นิสาฮ์ อายะฮ์ที่ 37)

2. ความฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย

ถึงแม้อิสลามจะได้ห้ามมนุษย์มิให้มีความตระหนี่ในการอุปโภคบริโภค แต่ในขณะที่เดียวกันอิสลามก็ได้อนุญาตให้มนุษย์มีความฟุ่มเฟือยด้วยเช่นกัน ทั้งนี้นอกจากความฟุ่มเฟือยจะเป็นตัวบ่อนทำลายเจ้าของทรัพย์สินแล้ว ยังทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมอีกด้วย ดังนั้นอิสลามจึงห้ามผู้ศรัทธามิให้ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ดังที่ปรากฏในอัล-กุรอาน ความว่า

“และสุเจ้าอย่าสุรุ่ยสุร่าย แท้จริงผู้ที่สุรุ่ยสุร่ายนั้นเป็นพี่น้องของมารร้ายและมารร้ายเป็นผู้ที่ตื้อตึงต่อผู้อภิบาลของมัน”

(สุเราะฮ์อัล-อิสรอฮ์ อายะฮ์ที่ 27)

และนอกจากนี้ยังมีหะดีษของท่านรสุลได้กล่าวถึงเรื่องนี้ เช่น ท่านรสุลได้กล่าวไว้มีความว่า

“มีอูฐของมารร้ายและบ้านของมารร้าย อูฐของมารร้ายนั้นฉันเคยเห็นคือ ณ ที่มีอูฐทั้งอ้วนและสมบูรณ์กว่าอูฐตัวอื่นๆ และเมื่อเดินผ่านหน้าพี่น้องมุสลิม เขาก็มีพาหนะกลับไม่เชิญชวนให้โดยสาร ส่วนบ้านมารร้ายนั้นฉันไม่ได้เห็นที่อื่นเว้นแต่ลูกกรงบ้านที่ปิด (ประดับประดา) ด้วยผ้าไหม”

ความฟุ่มเฟือยคือการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของตน หรือใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่อนุมัติ ความเป็นอยู่อย่างหรูหราฟุ่มเฟือยจะทำลายจิตใจและประเทศชาติ ซึ่งเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้เกิดขึ้นนับไม่ถ้วนว่า ชาติที่หลงใหลอยู่กับความหรูหราจะต้องประสบความพินาศในที่สุด แต่ในขณะที่เดียวกันอิสลามส่งเสริมให้มีการใช้จ่ายในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม จึงไม่ถือว่าเป็นความฟุ่มเฟือย

นอกจากหลักการสองประการซึ่งเป็นหลักเบื้องต้นในการอุปโภคบริโภคแล้ว ในการใช้สอยเครื่องอุปโภคบริโภคนั้น ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการใช้ทรัพย์สินของตนนั้น อยู่ในหนทางที่อนุญาติโดยศาสนาหรือไม่ เขาได้กระทำในสิ่งที่อิสลามได้ใช้ให้เขากระทำในเมื่อเขามีทรัพย์สินในการครอบครองหรือไม่ เช่น การจ่ายชะกาฮุ การบริจาคตามแนวทางของอัลลอฮุ ตามความจำเป็นของสังคม กฎเกณฑ์เหล่านี้ นอกจากจะทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ที่มีศรัทธาที่สมบูรณ์แล้วยังนำมาซึ่งความสงบสุขและความมั่นคงของสังคมอีกด้วย

ถึงแม้อัลลอฮุ จะให้กรรมสิทธิ์ในการครอบครองทรัพย์สินก็ตาม แต่สิทธิต่างๆ เหล่านี้ ก็จำกัดอยู่ในขอบเขตและเงื่อนไข ขอบเขตดังกล่าวก็มีได้สร้างความลำบากให้แก่เจ้าของทรัพย์สินแต่อย่างใด

สำหรับทรัพย์สินที่เหลือจากการใช้จ่ายในแนวทางที่ถูกต้องนั้น เขามีสิทธิที่จะเลือกจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสองข้อดังต่อไปนี้:-

1. รวบรวมและสะสมไว้
2. ใช้หมุนเวียนในการค้าขายทำธุรกิจ โดยมุ่งหวังเพื่อเพิ่มและขยายทรัพย์สิน

ในกรณีที่เจ้าของทรัพย์สินเลือกปฏิบัติในประการแรกเขาจะต้องชำระชะกาฮุประจำปีในกรณีที่ครบตามจำนวนและถูกต้องตามหลักบัญญัติที่กำหนดไว้ ส่วนบุคคลใดที่จะเลือกปฏิบัติในอย่างที่สองเขาจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักการแห่งอิสลาม

กิจกรรมเสนอแนะ

1. ให้นักเรียนศึกษาจากอัล-กุรอ่านและอัล-หะดีษ เพิ่มเติมเกี่ยวกับอายะฮ์และหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพ โดยทำรายงานส่งครู
2. นำข่าวจากหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการผลิตทั้งการเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม เสนอในชั้นเรียน
3. มอบหมายให้นักเรียนไปค้นหาอายะฮ์ อัล-กุรอ่าน ที่เกี่ยวกับการเกษตร อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม
4. แบ่งกลุ่มนักเรียน ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ในหัวข้อเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แล้วร่วมอภิปรายในห้องเรียน
5. ให้นักเรียนสังเกตการซื้อขายในตลาดว่ามีการซื้อขายที่ผิดกับหลักศาสนาหรือไม่ แล้วร่วมอภิปรายในห้องเรียน
6. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคในครอบครัวของนักเรียน แล้วร่วมกันสรุปว่า การใช้จ่ายในครอบครัวของนักเรียนนั้นถูกต้องกับหลักบริโภคในอิสลามหรือไม่ อย่างไร

คำถามท้ายบท

1. อัล-กูรอาน อายะฮ์ ไตบ่าง ที่กล่าวถึงชนิดของการผลิตทางการอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม โดยยกตัวอย่างอายะฮ์ พร้อมทั้งความหมาย
2. อิสลามมีวิธีการค้าขายอย่างไร จงอธิบาย
3. จงยกตัวอย่างลักษณะการซื้อขายที่อิสลามอนุมัติ และที่อิสลามไม่อนุมัติ
4. ปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ตามทัศนะอิสลามมีอะไรบ้าง จงอธิบาย
5. ปัจจัยการผลิตมีความสำคัญอย่างไรต่อการผลิตสินค้าหรือบริการ อธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
6. ในการแจกจ่ายรายได้นั้น อิสลามมีกฎเกณฑ์ไว้อย่างไร และมีผลต่อเศรษฐกิจอย่างไร จงอธิบาย
7. อิสลามมีกฎเกณฑ์ในการบริโภคอย่างไร จงอธิบาย
8. การบริโภคในลักษณะสุรุ่ยสุร่าย และตระหนี่ถี่เหนียว มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร จงอธิบาย

การซื้อขาย กุฎีม จำนำ-จำนอง การมอบฉันทะและการฝาก

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายลักษณะเศรษฐกิจอิสลามเกี่ยวกับการซื้อขาย กุฎีม จำนำ จำนองได้
2. อธิบายลักษณะการมอบฉันทะและการฝากแบบอิสลามได้

การซื้อขาย

การซื้อขายเป็นสิ่งที่อนุมัติในอิสลาม ดังมีหลักฐานปรากฏในอัล-กุรอ่าน สุเราะฮ์อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ ที่275 ความว่า “พระองค์ อัลลอฮ์ ทรงอนุมัติในเรื่องการค้าและทรงห้ามการดอกเบี้ย”

ส่วนในอัล-หะดีษก็มีหลักฐานสนับสนุน เช่นกัน ท่านรَسُول กล่าวความว่า “การประกอบอาชีพที่ดีที่สุดคือ การค้าขายสิ่งที่ดีและบุคคลหนึ่งประกอบอาชีพด้วยน้ำมือของเขาเอง”

(รายงานโดย อิมามอะหมัดและอิब्น์อบรอนี)

กฎเกณฑ์การซื้อขายมีดังนี้ คือ

1. จะต้องเป็นผู้ซื้อ
2. จะต้องเป็นผู้ขาย
3. จะต้องมิสินค้า
4. ราคาสินค้านั้น
5. การเสนอขาย
6. การตอบรับ

เงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อขาย

ผู้ขายจะต้องเป็นเจ้าของสินค้านั้นโดยสมบูรณ์ จะต้องมิสติดัมภ์สัญญาและบรรลุลักษณะ การซื้อขายจะถือว่าเป็นโมฆะในเมื่อผู้ขายเป็นเด็ก เป็นผู้วิกลจริตหรือปัญญาอ่อน ผู้ซื้อจะต้องได้รับสิทธิในการเลือกเฟ้น ไม่อนุญาตให้บีบบังคับผู้ซื้อหรือผู้ขาย ส่วนการเสนอขายและการสนองตอบนั้น ผู้ขายต้องกล่าวว่า “ฉันขายสินค้านี้ให้แก่ท่าน” และผู้ซื้อจะตอบว่า “ฉันรับการขายดังกล่าว”

การขายแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้ คือ:-

1. การขายสด คือ การซื้อขายที่มีการชำระเงินและรับของไปในทันที
2. การซื้อขายเชื่อ คือ การชำระเงินในภายหลังในวงเงินที่แน่นอนตายตัว พร้อมทั้งจะต้องแจ้งชนิดปริมาณของสินค้าในจำนวนที่แน่นอนด้วย

3. การซื้อขายที่ผู้ขายมิได้กำหนดราคาอย่างแน่นอน หรือมิได้กำหนดปริมาณ ชนิด ประเภทของสินค้าที่แน่นอน การซื้อขายประเภทนี้ เป็นที่ต้องห้ามในอิสลาม

การซื้อขายที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม มีดังต่อไปนี้

1. สินค้าต้องสะอาด ไม่อนุมัติให้ค้าขายสิ่งที่เป็นนะญิส เช่น ขนมีนเมา สัตว์ที่ตายเอง เนื้อสุกร หรือเนื้อสุนัข เป็นต้น ส่วนเสื้อผ้าที่เป็นนะญิส ให้ชำระล้างให้สะอาดก่อนจึงจะอนุมัติให้ขายได้
2. สินค้าต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ถ้าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดโทษก็ห้ามค้าขาย เช่น ยาบ้า ยาเสพติดติดประเภทต่างๆ เป็นต้น
3. ผู้ขายจะต้องมีกรรมสิทธิ์ในสินค้า เป็นผู้จัดการหรือเป็นตัวแทนในการขายสินค้าโดยสมบูรณ์
4. ผู้ขายต้องส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อโดยตรง หรือจะด้วยสัญญาซื้อขายก็ได้ ไม่อนุญาตให้ขายสิ่งที่หายหรือสิ่งที่ถูกยึดไป
5. สินค้าจะต้องมีอัตรา ขนาด ปริมาณที่แน่นอน

การซื้อ-ขายเชื่อ คือ การซื้อ-ขายที่จ่ายเงินล่วงหน้าหรือทีหลัง โดยมีเงื่อนไขกำหนดไว้

การซื้อ-ขายเชื่อ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การซื้อขายแบบวางเงินล่วงหน้า ซึ่งเป็นที่อนุมัติในอิสลาม ท่านรศูลกล่าวไว้ความว่า “ถ้าหากว่าผู้ใดซื้อขายสิ่งของโดยการวางเงินก่อน ก็จงขายในจำนวนที่แน่นอน ปริมาณที่แน่นอน และภายในกำหนดเวลาที่แน่นอน”

(รายงานโดย บุคอรี และมุสลิม)

เงื่อนไขสำหรับการซื้อ-ขายเชื่อแบบวางเงินล่วงหน้า มีดังนี้ คือ

1. ผู้ขายจะต้องชี้แจงลักษณะของสินค้าอย่างชัดเจนหรือมีตัวอย่างสินค้าให้ดู
2. ต้องกำหนดเวลาที่แน่นอน
3. ต้องกำหนดชนิด ขนาด จำนวนปริมาณ น้ำหนัก คุณภาพหรือลักษณะอื่นๆ ที่

แน่นอน

4. ต้องมีการจดบันทึกการซื้อขายหรือจะต้องทำสัญญากันระหว่างสองฝ่าย
5. จะต้องมีการพยานรู้เห็นสองคนที่เป็นชาย หรือชายหนึ่งคนผู้หญิง 2 คน
6. ต้องวางเงินในขณะที่ทำสัญญา (แล้วแต่กรณี)

2. การซื้อขายโดยจ่ายเงินทีหลัง ซึ่งมีจำนวนเท่ากับราคาเงินสด ในกรณีนี้ก็ต้องทำสัญญาเช่นเดียวกับการซื้อขายแบบจ่ายเงินล่วงหน้า

การซื้อขายที่ไม่ชอบด้วยหลักบัญญัติของศาสนา

1. การขายสินค้าก่อนที่จะเป็นเจ้าของโดยสมบูรณ์
2. พันธบัตรของรัฐบาลหรือธนาคาร หรือพันธบัตรเพื่อการลงทุนหรือสลากออมสิน เพราะผู้ที่ถือพันธบัตรจะได้รับผลประโยชน์ตลอดเวลา สำหรับหุ้นของบริษัทเป็นที่อนุมัติในอิสลาม เนื่องจากว่าผู้ถือหุ้นมีโอกาสที่จะได้กำไรหรือขาดทุนในโอกาสเดียวกัน

3. การแลกเปลี่ยนสิ่งของชนิดเดียวกัน เว้นแต่ว่าจะมีจำนวน อัตรา คุณภาพ และมีราคาเท่ากัน

4. การซื้อขายสลากกินแบ่งหรือสิ่งอื่นใดที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน เพราะเป็นการสนับสนุนการพนัน

5. การซื้อขายแบบผ่อนส่ง โดยที่ผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินเพิ่มสูงกว่าราคาเงินสด
6. การนำสินค้าคุณภาพไม่ดีผสมกับสินค้าคุณภาพดี แล้วขายในราคาเท่ากับสินค้าคุณภาพดี

7. การขายลูกสัตว์ที่ยังอยู่ในท้องของแม่
8. การขายของตัดหน้าผู้อื่น หรือตัดราคาผู้อื่น
9. การขายองุ่นหรือสิ่งอื่นๆ ที่ผู้ขายทราบว่าผู้ซื้อจะนำไปปรุงเป็นของมีนเมา
10. การขายผลไม้ที่ยูบตัน ซึ่งยังไม่พร้อมสำหรับบริโภค
11. การกักตุนสินค้าที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้บริโภค
12. การค้ากำไรเกินควร
13. เนื้อสุกร เนื้อสุนัข ยาเสพติด ยาบ้า และสิ่งที่เป็นนะญิสต่างๆ
14. การขายของโจร
15. การขายอวัยวะ เช่น ตับ ไต ตา อสุจิ เป็นต้น

การกู้ยืม

การกู้ยืมเป็นสิ่งที่อนุมัติในอิสลาม อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 282 ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ยเมื่อผู้เจ้าเป็นหนี้กันภายในเวลากำหนดไว้ดังนี้ ผู้เจ้าจงบันทึกไว้ (ทำหนังสือสัญญา) และจงให้ผู้บันทึกอย่างเป็นธรรม” และอายะฮ์เดียวกันยังกล่าวอีกมีความว่า “และผู้เจ้าจงให้พยาน 2 คนในหมู่ของผู้เจ้าที่เป็นชาย (เป็นพยาน) ถ้าหากว่าไม่มีชาย 2 คน ก็ให้ชาย 1 คน และหญิง 2 คน”

พร้อมกันนี้ ศาสนาอิสลามไม่อนุญาตให้ตั้งเงื่อนไขหรือพูดเป็นนัยว่า จะต้องมีการเพิ่มจำนวนในขณะเดียวที่จ่ายคืน

การคืนสิ่งที่ยืมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ท่านรศูล ได้กล่าวมีความว่า “ผู้ใดที่เอาเงินของผู้อื่นมาโดยที่เขาต้องการที่จะใช้คืน อัลลอฮ์ก็จะทรงเปิดหนทางให้แก่เขาเพื่อให้ได้ใช้คืน และผู้ใดเอาเงินทองของเพื่อนมนุษย์มา และต้องการที่จะทำให้มันสูญหายไป (ไม่ใช้คืน) อัลลอฮ์ก็จะทรงให้เขาพินาศไป”

(รายงานโดย บุคอรี)

เมื่อผู้ใดต้องการที่จะนำเอาของที่ยืมมา ส่งให้แก่เจ้าของก็ต้องนำส่งโดยครบถ้วน

สำหรับการกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือจากผู้อื่นโดยที่ผู้ให้ยืมได้กำหนดดอกเบี้ยหรือเงินเพิ่มไม่เป็นที่อนุมัติสำหรับมุสลิม

การจำนำ-จำนอง

การจำนำ หมายถึง การตกลงทำสัญญาโดยส่งมอบสิ่งฮาริมทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ เช่น แหวน กำไล นาฬิกา เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้

การจำนอง หมายถึง การตกลงทำสัญญา โดยเอาสิ่งฮาริมทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้หรือผู้รับจำนอง เช่น โฉนดที่ดิน เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้

การจำนำและจำนองนี้ เป็นสิ่งที่อนุมัติในอิสลาม อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 283 ความว่า “และถ้าหากว่าผู้เจ้าอยู่ระหว่างการเดินทางและหาผู้บันทึกไม่พบ ดังนั้นก็จงให้หลักฐานแก่ผู้เจ้าไว้”

กฎเกณฑ์สำหรับการจำนำ-จำนอง

การจำนำ-จำนองต้องประกอบด้วย:-

1. ผู้จำนำ-ผู้จำนอง
2. ผู้รับจำนำ-ผู้รับจำนอง
3. ทรัพย์สินที่เป็นประกัน

4. จำนวนเงินที่เป็นหนี้

5. การทำสัญญา

6. พยาน

เงื่อนไขสำหรับการจำนำ-จำนอง

1. ผู้จำนำ-จำนอง และผู้รับจำนำ-รับจำนอง ต้องบรรลุนิติภาวะ

2. ผู้รับจำนำ-จำนอง และผู้รับจำนำ-จำนอง ต้องมีสติสัมปชัญญะดี

3. ทรัพย์สินที่นำมาประกันจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ซื้อขายได้ และไม่เป็นทรัพย์สินที่นะญิสมาประกัน เช่น สุกร เป็นต้น

4. ไม่อนุญาตให้ผู้รับจำนำ-รับจำนอง ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ถูกจำนองไว้

5. ผู้รับจำนำ-รับจำนอง ต้องดูแลทรัพย์สินที่เป็นประกันอย่างดี

การมอบฉันทะ

การมอบฉันทะ หรือการตั้งตัวแทนเป็นสิ่งที่อนุมัติในอิสลาม อัลลอฮ์ ได้ตรัสไว้ในซูเราะฮ์อัล-กะฮฟู อายะฮ์ที่ 19 ความว่า “ดังนั้นจงส่งคนหนึ่งในหมู่สุเจ้า (เป็นตัวแทนรับมอบฉันทะ) พร้อมเหรียญเงินของสุเจ้าไปในเมือง”

เงื่อนไขเกี่ยวกับผู้มอบและผู้รับมอบฉันทะ

1. ผู้มอบและผู้รับมอบฉันทะ ต้องบรรลุนิติภาวะและมีสติสัมปชัญญะดี

2. ผู้มอบฉันทะจะต้องชี้แจงรูปร่างลักษณะ ขนาด จำนวน ปริมาณสิ่งของให้ผู้รับมอบฉันทะได้ทราบโดยชัดเจน

3. ผู้มอบและผู้รับมอบฉันทะมีสิทธิ์ที่จะยกเลิกสัญญาที่กระทำต่อกันระหว่างบุคคลทั้งสองตามแต่ปรารถนาของตน

4. ถ้าหากว่าผู้มอบหรือผู้รับมอบฉันทะสิ้นชีวิตหรือวิกลจริต ถือว่าสัญญาที่ได้กระทำกันระหว่างสองฝ่ายเป็นโมฆะ

5. ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ท่านรสูล กล่าวว่า “พ่อค้าที่เที่ยงตรงและซื่อสัตย์ย่อมอยู่ในอันดับเดียวกันบรรดานบี”

(รายงานโดย ดิรมิซี)

การฝากตามหลักอิสลาม

การฝากตามหลักอิสลาม เรียกกันว่า วะดีอะฮ์ ซึ่งหมายถึง การทำสัญญาระหว่างเจ้าของสิ่งของกับฝ่ายเก็บรักษาสิ่งของ วัตถุประสงค์ของการทำสัญญาก็เพื่อรักษาความปลอดภัยของ

สิ่งของจากการสูญหาย การขโมยและอื่นๆ คำว่า “สิ่งของ” ตามคำจำกัดความข้างต้นนั้นหมายถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ทรัพย์สิน
2. เงินตรา
3. เอกสาร
4. ใบรับรอง
5. สิ่งอื่นๆ ที่มีค่าตามหลักการอิสลาม

หลักการของการฝาก (วะดีอะฮ์)

1. สิ่งของที่ต้องการจะฝากให้เก็บรักษา
2. เจ้าของสิ่งของ
3. ผู้เก็บรักษา
4. คำกล่าวรับมอบ

ข้อบัญญัติของการฝาก (วะดีอะฮ์)

1. วะดีอะฮ์ เป็นการทำสัญญาที่หะลาล นอกจากมีสิ่งที่ต้องห้าม เช่น ดอกเบี้ย เป็นต้น
2. เงื่อนไขของการเก็บรักษาส่งของ ผู้เก็บรักษาสามารถกำหนดเงื่อนไขได้
3. เจ้าของสิ่งของและผู้เก็บรักษาไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคล อาจเป็นนิติบุคคล เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วน หรือธนาคารก็ได้
4. ถ้าหากเจ้าของหรือผู้เก็บรักษาส่งของเป็นบุคคลก็ต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้
 - 4.1 ต้องมีสติสัมปชัญญะดี
 - 4.2 เป็นผู้ที่มีความสามารถตามกฎหมาย

ไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องบรรลุนิติภาวะ แต่ถ้าไม่บรรลุนิติภาวะควรที่จะได้รับการอนุมัติจากผู้ปกครองก่อนที่จะดำเนินการใดๆ
5. ทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะยกเลิกสัญญาการฝาก (วะดีอะฮ์) ได้ทุกเวลา
6. ความรับผิดชอบ ของผู้เก็บรักษา คือ ความไว้วางใจหากสิ่งของที่เก็บรักษาชำรุดเสียหายโดยไม่เจตนา สิ่งของไม่ได้ถูกนำไปใช้ ผู้เก็บรักษาก็ไม่จำเป็นต้องชดใช้
7. ถ้าหากสิ่งของนั้นๆ ชำรุดสูญหาย ด้วยการกระทำของผู้เก็บรักษาต้องชดใช้แก่เจ้าของสิ่งของ
8. ผู้เก็บรักษาสามารถเรียกค่าตอบแทนในการดูแลรักษาส่งของจากเจ้าของ

9. หากเป็นเงินตรา ผู้รับฝากสามารถใช้เงินจำนวนนั้น เพื่อการธุรกิจได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน

10. เจ้าของทรัพย์สินสามารถที่จะกำหนดเงื่อนไขที่แน่นอน ในการที่จะให้สิ่งของนั้นได้รับความปลอดภัย

11. หากเจ้าของสิ่งของเสียชีวิต ผู้รับฝากก็ต้องมอบสิ่งของให้แก่ทายาท เพื่อจัดการในเรื่องมรดกต่อไป

12. ผู้ที่เก็บรักษาไม่สามารถที่จะทำสัญญาให้บุคคลอื่นเก็บรักษาสีงของ ที่ตนเองรับเก็บรักษาต่อไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน

13. ถ้าหากผู้เก็บรักษาเสียชีวิต งานรับผิดชอบจะตกจะเป็นหน้าที่ของทายาทของผู้ตายจนกว่าจะครบกำหนดและสิ่งของถูกคืนให้เจ้าของ

กิจกรรมเสนอแนะ

1. แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม โดยให้กลุ่มแรก บอกลักษณะธุรกิจและการซื้อขายที่ถูกต้องกับหลักการอิสลาม และกลุ่มที่ 2 ให้บอกลักษณะการซื้อขายที่ผิดหรือขัดกับหลักการอิสลาม
2. ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติในการเขียนหรือกล่าวด้วยวาจา ในเรื่องต่อไปนี้
 - ก. การทำสัญญา
 - ข. การกู้ยืม
 - ค. การจำนำ-จำนอง
 - ง. การมอบฉันทะ
 - จ. การฝาก
3. กำหนดหัวข้อการอภิปรายดังต่อไปนี้
 - ก. ลักษณะธุรกิจที่อิสลามห้าม
 - ข. การกู้ยืมมีผลต่อเศรษฐกิจอย่างไร
 - ค. ดอกเบี้ยในระบบธุรกิจกับสังคมมุสลิม

คำถามท้ายบท

1. อิสลามได้อนุมัติการซื้อขาย และการแลกเปลี่ยนในลักษณะอย่างไร จงอธิบาย
2. จงระบุการซื้อขายที่ไม่ชอบด้วยหลักการศาสนาอิสลาม
3. การซื้อขายด้วยระบบผ่อน ตามหลักอิสลามมีเงื่อนไขอย่างไร จงอธิบาย
4. อิสลามอนุมัติการจำนำ-จำนอง ไว้ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขอย่างไร จงอธิบาย
5. การมอบฉันทะ กระทำได้อย่างไร จงอธิบาย
6. การฝาก (วะดีอะฮ์) หมายถึงอะไร มีหลักการหรือข้อบัญญัติในการฝากอย่างไร จงอธิบาย

ระบบชะกาฮ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

อธิบายระบบชะกาฮ์ได้

อิสลามมิได้จำกัดเฉพาะเรื่องการละหมาด การเคาะผกัฏตี้อัลลอฮ์เท่านั้น แต่อิสลามมุ่งให้มุสลิมช่วยพัฒนาสังคม มีการสังคมสงเคราะห์เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้โดยสันติ แต่มีอยู่เรื่องหนึ่งที่สำคัญมากอาจจะทำลายความสงบสันติสุขของสังคมมุสลิม คือ การมีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน อิสลามเข้าใจปัญหานี้เป็นอย่างดี จึงมีระบบชะกาฮ์เพื่อลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน

ชะกาฮ์จึงนับว่าเป็นระบบที่มีความสำคัญมากในโครงสร้างและเศรษฐกิจอิสลาม เป็นระบบที่ให้หลักประกันทางสวัสดิการแก่มุสลิม เป็นกิจการอย่างหนึ่งทางด้านการเงินและการคลังของรัฐอิสลาม อิสลามยอมรับว่าเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ชาติใดมีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้ากว่าชาติที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี อิสลามถือว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญมากปัญหาหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องวางกฎเกณฑ์เพื่อป้องกันปัญหาเศรษฐกิจ หลักการที่อิสลามวางไว้ คือ หลักการจ่ายชะกาฮ์นั่นเอง ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธา ในเรื่องทรัพย์สินนั้นอิสลามสอนมุสลิมให้เข้าใจว่า ทรัพย์สินที่ครอบครองนั้น มีอยู่ส่วนหนึ่งเป็นสิทธิของผู้อื่น ดังอัล-กูรออัน สุเราะฮ์อัล-ฮารียาด อายะฮ์ที่19 ความว่า “และในทรัพย์สินของพวกเขา (มุสลิม) นั้นมี (ส่วนหนึ่ง) ที่เป็นสิทธิของตน (ยากจนที่) ขอและไม่ขอ” และสุเราะฮ์อัล-เตาบะฮ์ อายะฮ์ที่103 ระบุไว้ ความว่า “เจ้าจงเอาบางส่วนจากทรัพย์สินของพวกเขา (มุสลิม) มาเป็นทาน เพื่อขัดเกลาพวกเขาให้บริสุทธิ์สะอาดด้วยทาน (ชะกาฮ์) นั้น”

คำว่า “ชะกาฮ์” เป็นภาษาอาหรับ ตามนัยภาษาศาสตร์ แปลว่า ความเจริญความงอกงาม ความบริสุทธิ์และการทำให้หมดมลทิน ชะกาฮ์ตามศาสนบัญญัติหมายถึง การจ่ายทานบังคับ จ่ายสิ่งของทรัพย์สินของผู้มีสิทธิรับบริจาคตามอัตราที่กำหนดเมื่อครบรอบปี และเขามีทรัพย์สินในครอบครองเกินพิกัดที่กำหนดไว้

การจ่ายชะกาฮ์เป็นหลักการที่สำคัญข้อหนึ่งของหลักการอิสลาม ซึ่งอัลลอฮ์ได้ประทานแก่นบีมุหัมมัด คือลข ใน ฮ.ศ. 2 ดังปรากฏหลักฐานในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 110 ความว่า “จงดำรงละหมาดและจงบริจาคชะกาฮ์”

ความสำคัญของการจ่ายชะกาฮ์นั้นจะเห็นได้จากความจริงที่ว่าอัล-กุรอานกล่าวถึงคำว่าละหมาด ทั้งหมด 30 ครั้ง จะมีการกล่าวคำว่า ชะกาฮ์ ถึง 27 ครั้ง

ผู้มีสิทธิรับชะกาฮ์

อัลลอฮ์ทรงระบุประเภทของผู้มีสิทธิรับชะกาฮ์มากกว่าที่จะทรงกล่าวถึงวิธีการเก็บชะกาฮ์ อัลลอฮ์ได้กล่าวถึงผู้มีสิทธิรับชะกาฮ์ในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์อัล-เตาบะฮ์ อายะฮ์ที่ 60 ความว่า “อันที่จริงทาน (ชะกาฮ์) ทั้งหลายย่อมเป็นสิทธิของบรรดาผู้อ่อนถ้อ ผู้ยากไร้ เจ้าหน้าที่ ผู้จัดการ เรื่องชะกาฮ์ บรรดาผู้ซึ่งต้องประสพหิวและในการไถ่ทาส บรรดาผู้มีหนี้ (ผู้ที่สละชีวิต) ในแนวทางของอัลลอฮ์และคนเดินทาง (ผู้ที่ขาดเสบียง) เป็นข้อบังคับจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์ทรงรอบรู้ ทรงปรีชาญาณ

จากอายะฮ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้มีสิทธิรับชะกาฮ์มี 8 ประเภทคือ

1. คนอ่อนถ้อ (พะกีร์) คือผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ไม่มีทรัพย์สินใดๆ
2. คนยากไร้ (มัสกิน) คือผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพที่จำเป็นในแต่ละวัน เช่น กรรมกรที่หาเช้ากินค่ำ
3. เจ้าหน้าที่ผู้รวบรวมและแจกจ่ายชะกาฮ์ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ
4. บรรดาผู้ซึ่งต้องประสพหิว หมายถึงคนที่รับอิสลามใหม่ๆ
5. ทาสหรือเชลยศึกที่ต้องการไถ่ตัวให้เป็นอิสระ
6. ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่สุจริต แต่ถ้าเป็นหนี้ที่เกิดจากการเสียพนัน การใช้จ่ายสุรุษสร้างไม่จัดอยู่ในประเด็นที่จะนำชะกาฮ์ไปไถ่ถอน
7. ใช้ในแนวทางของอัลลอฮ์ เช่น สงครามศาสนา นำไปสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล มัสญิด เป็นต้น
8. ผู้เดินทางที่มีความจำเป็นต้องรับการช่วยเหลือ เช่น คนที่ขาดเงินระหว่างเดินทาง

ความมุ่งหมายของการจ่ายชะกาฮ์

การจ่ายชะกาฮ์มีจุดประสงค์หนึ่ง เพื่อเป็นการประกันสังคม เป็นการสังคมสงเคราะห์ โดยการนำเอาทรัพย์สินส่วนหนึ่งของผู้ร่ำรวย แจกจ่ายให้แก่ผู้ที่ขัดสนเพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์ของเขา เป็นการขจัดกิเลสของคนรวยให้มีจิตใจบริสุทธิ์สะอาดมิให้ตกเป็นทาสของวัตถุ ไม่มกมาก ในทรัพย์สินเงินทอง ไม่มีความโลภ

ความสำคัญของชะกาสุที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคม

ก. ด้านเศรษฐกิจ

1) ผลต่อการลงทุน

โดยปกติแล้วชะกาสุมีแนวโน้มที่จะให้คนมีการลงทุน เพราะทรัพย์สินที่ไม่ได้นำออกมาใช้ประโยชน์นั้นต้องจ่ายชะกาสุเช่นเดียวกัน จึงเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลนั้นทำงานอยู่ในตัวทำนรสุลุลลอฮ์ กล่าวไว้ความว่า

“จงนำทรัพย์สินของเด็กกำพร้าไปประกอบธุรกิจเถิด อย่าปล่อยให้หมดไปเนื่องจากการออกชะกาสุ ”

(รายงานโดยมาลิก)

ถ้าหากท่านรสุลุลลอฮ์ กำชับให้คนที่ดูแลทรัพย์สินของเด็กกำพร้า นำทรัพย์สินไปก่อให้เกิดผลประโยชน์แล้ว คนอื่นๆ ที่มีทรัพย์สินก็ต้องทำการค้าขายหรือนำไปลงทุน จนเกิดผลประโยชน์เช่นกัน เพราะชะกาสุนั้นเป็นสิ่งที่ถูกบังคับให้จ่าย ไม่ว่าจะนำทรัพย์สินไปประกอบกิจการในการลงทุน หรือเก็บทรัพย์สินของตนไว้เฉยๆ

การแจกจ่ายชะกาสุแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง 8 ประเภท ตามที่อัล-กุรอานระบุไว้ นั้นมีผลทางเศรษฐกิจมากมาย เช่น คนที่รับชะกาสุจะใช้ไปเพื่อการอุปโภคบริโภค ซึ่งกระตุ้นให้ผู้ผลิตทำการผลิตตามความต้องการของผู้บริโภคนั้นได้

ผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวจนไม่อาจกู้ฐานะกลับสภาพเดิมได้นั้น เป็นหนึ่งในบรรดาผู้มีสิทธิรับชะกาสุ จึงมีหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ให้กู้ว่าทรัพย์สินที่เขาให้กู้อนั้นไม่สูญเปล่า การกู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนประกอบกิจการการค้าก็สามารถดำเนินต่อไปได้

2) ผลต่อการกระจายรายได้

ชะกาสุมีบทบาทสำคัญในการกระจายรายได้ในสังคม ด้วยการเอาบางส่วนจากทรัพย์สินของผู้มั่งคั่งในสังคมไปแจกจ่ายแก่ผู้มีสิทธิได้รับนั้น ก็หมายถึง สังคมส่วนใหญ่จะมีอำนาจซื้อที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการผลิตโดยทางอ้อม

3) ผลต่ออาชีพการงาน

ชะกาสุมีผลสนับสนุนให้คนมีงานทำ ทั้งนี้เพราะคนที่มีไม่มียานทำงานจริงๆ จะได้รับชะกาสุเพื่อนำไปลงทุนทำงานด้วยตนเอง

ข. ด้านสังคม

ผลของชะกาสุทางด้านผู้ให้และผู้รับมีดังนี้ คือ

1. ขจัดความรู้สึกตระหนี่ถี่เหนียวและให้เขามีความเมตตากรุณาต่อคนจน

2. ช่วยขัดเกลาจิตใจของคนจนจากความรู้สึกเคียดแค้น อิจฉาริษยาต่อคนรวย
3. ลดความแตกต่างระหว่างชนชั้น
4. ลดความขัดแย้งระหว่างชนชั้น

จากผลดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นคงและความสงบสุขในสังคม

ยังมีชะกาฮ์อีกชนิดหนึ่ง คือ ชะกาฮ์ฟิฏเราะฮ์ ซึ่งกำหนดให้มุสลิมทั้งชายและหญิงต้องจ่ายตั้งแต่เริ่มเข้าเดือนเราะมะฎอนจนถึงก่อนละหมาดอีดิลฟิฏริ์ให้แก่ผู้ยากไร้และผู้ขัดสน

รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องจัดตั้งเจ้าหน้าที่จัดเก็บชะกาฮ์ หากไม่ใช่รัฐอิสลามหรือในกรณีที่มีมุสลิมเป็นกลุ่มน้อยก็ต้องมีสถาบันทำหน้าที่จัดการในเรื่องชะกาฮ์ หรือหากไม่มีสถาบันรับผิดชอบมุสลิมก็ยังคงต้องจ่ายชะกาฮ์แก่ผู้ที่มีสิทธิจะได้รับ บนพื้นฐานของการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ที่มีวัตถุประสงค์จะสร้างสวัสดิการในสังคมมุสลิม

การจัดสรรชะกาฮ์เท่าที่ประมวลได้ตามแนวทางของอุละมาอ์โดยทั่วๆ ไปคือ

1) ต้องให้ตอบสนองตลอดชีวิตของเขา คือแนวความเห็นและแนวทางปฏิบัติของเคาะลีฟะฮ์อุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ ผู้นำประชาชาติอิสลามคนที่ 2 ตลอดจนเป็นแนวความเห็นของมัชฮับฮาฟีอีด้วย

2) ให้ตอบสนองในเวลาหนึ่งเดือนหรือหนึ่งปี หรือตลอดชีวิตของเขา นี่คือแนวความเห็นของมัชฮับมาลีกี

จะเห็นว่าแนวความเห็นที่ยกมาอ้างนั้นสามารถกระตุ้นให้ผู้รับชะกาฮ์มีทุนรอนเพื่อการทำงานได้

กิจกรรมเสนอแนะ

- ให้นักเรียนอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
 - ระบบชะกาศกับการแก้ปัญหาสังคม
 - ชะกาศมีผลในด้านเศรษฐกิจอย่างไร
- เชิญวิทยากร มาบรรยายเกี่ยวกับการจ่ายชะกาศ ที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม
- ให้นักเรียนไปค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ชะกาศทรัพย์สิน และชะกาศฟิฏเราะฮ์ ทำรายงานส่งครู

คำถามท้ายบท

- ชะกาศคืออะไร จงอธิบาย
- จงระบุข้อแตกต่างระหว่าง ชะกาศทรัพย์สิน และชะกาศฟิฏเราะฮ์
- จุดประสงค์ของการจ่ายชะกาศเพื่ออะไร จงอธิบาย
- บุคคลที่มีสิทธิได้รับชะกาศมีกี่ประเภท ใ้รบ้าง
- ชะกาศมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจอย่างไร จงอธิบาย

หุ้นส่วน ระบบสหกรณ์ และระบบธนาคารอิสลาม

จุดประสงค์การเรียนรู้

อธิบายหุ้นส่วน ระบบสหกรณ์ และระบบธนาคารอิสลามได้

หุ้นส่วน

หุ้นส่วนเป็นสิ่งที่อนุมัติในอิสลาม ท่านรศูลกล่าวว่า “อัลลอฮ์ตรัสว่า ข้าเป็นผู้ที่สามารถระหว่างหุ้นส่วนทั้งสอง หากว่าหุ้นส่วนมิได้บิดพริ้วเพื่อนของเขา ถ้าหากว่าเขาบิดพริ้ว ข้าก็จะผลจากเขาทั้งสอง (คือไม่อำนวยความสะดวกจำเริญให้)”

(รายงานโดย อับดุลวาจิด อัลฮาгим)

เงื่อนไขของหุ้นส่วน

1. จำเป็นที่หุ้นส่วนจะต้องนำเงินมาลงทุนตามแต่จำนวนหุ้น พร้อมกับเฉลี่ยกำไร และขาดทุนตามจำนวนหุ้นที่เขาถือ
2. ผู้จัดการดำเนินการต้องได้รับอนุญาตจากผู้ถือหุ้นคนอื่นๆ เสียก่อน จะดำเนินการโดยพลการไม่ได้
3. ต้องระบุถึงส่วนแบ่งผลกำไรหรือขาดทุนอย่างชัดเจน ในสัญญาระหว่างผู้ถือหุ้นด้วยกัน ถ้าหากว่าไม่มีการระบุไว้อย่างชัดเจน ถือว่าการทำสัญญาดังข้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เป็นโมฆะ
4. ผู้ทำสัญญาถือหุ้นจะต้องบรรลุนิติภาวะ และมีสติสัมปชัญญะดี ถ้าหากเป็นเด็กผู้ไร้ความสามารถจะต้องมีผู้ปกครองทำการแทน

ระบบสหกรณ์

สหกรณ์ คือองค์กรทางธุรกิจที่สมาชิกเป็นเจ้าของ เป็นผู้บริหาร สมาชิกเป็นผู้ใช้บริการ และเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการประกอบกิจกรรมที่ได้ทำไว้ สำหรับสหกรณ์อิสลามก็เป็นการระดมทุนของมุสลิม เพื่อนำเงินมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนดำเนินการธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย อันเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามศาสนบัญญัติซึ่งปรากฏในอัล-กุรอาน หลายอายะฮ์ เช่น

สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 275 ความว่า “บรรดาผู้กินดอกเบี๋ย (ในอัตรามากหรือน้อยก็ตาม) พวกเขาจะไม่สามารถ ยืนได้ (ในวันฟื้นขึ้นแห่งปรโลก...)”

สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 276 ความว่า “อัลลอฮฺทรงบันดาลดอกเบี๋ย (ไม่ให้จำเริญตามอัตราของมันน้อยลงให้หมดสิ้นไป...)”

สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 278 ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงสำรวจตนต่ออัลลอฮ์ และจงละทิ้งส่วนที่เหลืออยู่ของดอกเบี๋ย ...”

ในอัล-หะดีษ ท่านรَسُولได้กล่าวว่า “อัลลอฮฺทรงสาปแช่ง ผู้กินดอกเบี๋ยผู้มอบฉันทะเรื่องดอกเบี๋ย...”

(รายงานโดย มุสลิม)

ในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์นี้สมาชิกทุกคน จะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกันไม่เอารัดเอาเปรียบกัน และที่สำคัญที่สุดต้องมีการทำสัญญา และการปฏิบัติให้ครบตามสัญญา ดังปรากฏในอัล-กุรอานหลายอายะฮ์ เช่น

สุเราะฮ์อัล-มาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 1 ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงปฏิบัติตามเงื่อนไขให้ครบ”

สุเราะฮ์อัล-อิสรอ์ อายะฮ์ที่ 34 ความว่า “จงปฏิบัติให้ครบตามสัญญา (จงรักษาคำมั่นสัญญาที่ทําขึ้นไว้ แท้จริงสัญญานั้นจะถูกสอบสวนอย่างแน่นอน)”

ในอัล-หะดีษ ท่านรَسُول กล่าวไว้ว่า “ไม่มีศรัทธาสำหรับผู้ไม่มีความซื่อสัตย์และไม่มีความซื่อสัตย์สำหรับผู้ไม่รักษาสัญญา”

(รายงานโดย อิบน์อับบาน)

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์อิสลาม

1. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีความสนใจในระบบธุรกิจตามแนวทางอิสลาม
2. เพื่อดำเนินธุรกิจตามหลักการอิสลาม เช่น จัดซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคมาบริการแก่สมาชิกในราคายุติธรรม

3. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มุสลิมสามารถดำเนินธุรกิจได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

4. เพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการอิสลาม

5. เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากระบบนายทุน

รูปแบบการดำเนินการ

1. ต้องมีคณะกรรมการบริหาร

2. เปิดรับสมาชิก โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นสมาชิก เช่น ต้องเห็นชอบ

ตามวัตถุประสงค์ของระบบสหกรณ์ และยึดปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ และสมาชิก ต้องยื่นใบสมัครต่อคณะกรรมการสหกรณ์ตามแบบที่กำหนดไว้

3. สมาชิกต้องชำระค่าหุ้นส่วนตามกำหนด ในวันสมัครอย่างน้อย 10 หุ้น (100 บาท)
4. กำหนดวาระของคณะกรรมการบริหาร
5. กำหนดการสิ้นสุดของสมาชิก
6. กำหนดหลักเกณฑ์การใช้บริการ เช่น หลักเกณฑ์ในการจัดซื้อ และกำหนดค่าบริการ

องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหารควรประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. กรรมการผู้จัดการ
3. กรรมการและเลขานุการ
4. กรรมการฝ่ายตรวจสอบ
5. กรรมการฝ่ายกฎหมาย
6. กรรมการอื่น จำนวนตามความเหมาะสม
7. ที่ปรึกษาอาจจะมี 2 - 3 คน

ระบบธนาคารอิสลาม

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้ ระบบธนาคารนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและให้ประโยชน์แก่มนุษย์อย่างมากมาย เพราะระบบเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าระบบใดๆ ต่างก็ไม่สามารถจะดำเนินการให้ก้าวหน้าได้ถ้าปราศจากธนาคาร ดังนั้นมนุษย์เราจึงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงระบบธนาคารได้เลย แม้แต่โลกมุสลิมซึ่งในปัจจุบันต้องอยู่ปะปนร่วมมือกับสังคมอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นสังคมธุรกิจที่มีดอกเบี้ยจึงจำเป็นที่จะต้องมีการธนาคารอิสลามอันเป็นธนาคารปราศจากดอกเบี้ย (Banking without Interest) เพื่อที่จะได้พัฒนาเศรษฐกิจของสังคมมุสลิมโดยรวม

พื้นฐานการจัดตั้งธนาคารอิสลาม

การจัดตั้งธนาคารในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันโดยทั่วไป มักผูกพันกับดอกเบี้ยอันเป็นหลักการสำคัญ แต่ธนาคารอิสลามนั้น เป็นธนาคารที่ปราศจากดอกเบี้ยโดยสิ้นเชิง และมีรูปแบบเฉพาะตัวซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักการและบทบัญญัติทางศาสนา ดังปรากฏในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 275 ความว่า “บรรดาผู้กินดอกเบี้ย (ในอัตรามากหรือน้อยก็ตาม) พวกเขาจะไม่สามารถยืนได้ (ในวันฟื้นขึ้นแห่งปรโลก...)”

อายะฮ์จากคัมภีร์อัล-กุรอานดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นว่าอิสลามห้ามเรื่องกิจการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยอย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้นักการเงิน และธนาคารในประเทศมุสลิมจึงได้หาทางนำอุดมการณ์นี้ออกมาใช้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังด้วยการจัดตั้งธนาคารอิสลามขึ้นโดยจะดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการธนาคารและการเงิน แต่จะใช้หลักการแบ่งผลกำไรแทนการคิดดอกเบี้ยซึ่งต่างกับธนาคารทั่วไป

หลักการธนาคารอิสลาม

ธนาคารอิสลามวางรากฐานอยู่บนหลักการของหุ้นส่วน กล่าวคือ ตามหลักการอิสลามนั้น จะทำให้ธนาคาร ผู้ฝาก และเจ้าของโครงการที่มากู้เงินไปประกอบกิจการรับผิดชอบและเสี่ยงต่อผลกำไรและขาดทุนโดยเท่าเทียมกัน ในทางปฏิบัติผู้ฝากจะฝากเงินของตนได้ในบัญชีของทางธนาคารอิสลาม โดยจะไม่ได้รับหลักประกันเรื่องดอกเบี้ยแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามทางธนาคารจะสัญญาแก่ผู้ฝากว่า ผู้ฝากจะได้รับส่วนแบ่งจากผลกำไรในกิจการที่ทางธนาคารให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่โรงงานอุตสาหกรรมใหม่แห่งใดแห่งหนึ่ง ผู้กู้ก็ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยแต่อย่างใด แต่ผู้ที่กู้เงินธนาคารไปนั้น จะต้องให้สัญญาว่าจะแบ่งเปอร์เซ็นต์จากกำไรที่ได้ให้แก่ธนาคารส่วนหนึ่ง หลังจากที่โรงงานเริ่มต้นดำเนินกิจการไปแล้ว ถ้าหากทางโรงงานทำกำไรได้งดงาม และในเวลาอันรวดเร็ว ทางธนาคารก็จะได้รับส่วนแบ่งตามอัตราส่วนของผลกำไรด้วย แต่ถ้าโรงงานได้กำไรน้อย ธนาคารก็จะได้รับส่วนแบ่งน้อยตามไปด้วย

ธนาคารอิสลามจะมีเงินฝากอยู่ 2 ประเภท คือ

1. เงินฝากที่ผู้ฝากสามารถถอนคืนได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้า เงินฝากชนิดนี้เป็นเงินฝากเฉยๆ เพื่อเก็บรักษา ไม่ใช่ฝากเพื่อการลงทุนในกิจการการผลิต เมื่อครบปีธนาคารจะหักชะกาฮ์จากจำนวนเงินฝากที่อยู่ในธนาคารและคิดค่าบริการฝากเงิน-ถอนเงินจากผู้ฝากอย่างยุติธรรม

2. เงินฝากที่ผู้ฝากไม่สามารถจะถอนคืนได้หากไม่แจ้งล่วงหน้า เงินทุนของผู้ฝากเหล่านี้จะถูกนำไปลงทุนในกิจการที่ก่อให้เกิดผลผลิตในระยะสั้น ธนาคารจะไม่คิดค่าปวยการใดๆ จากผู้ฝากประเภทนี้ ผู้ฝากได้รับส่วนแบ่งผลกำไรหรือรับผิดชอบต่อการขาดทุนจากการที่ธนาคารเอาเงินของผู้ฝากไปลงทุนตามอัตราส่วนของเงินฝากเมื่อสิ้นปีงบประมาณ

ธนาคารจะรักษาทุนสำรองส่วนหนึ่งเอาไว้เสมอ ทั้งนี้เพื่อเอาไว้จัดสรรปันส่วนให้แก่ผู้ฝาก และถือหุ้นระหว่างปี ที่ไม่มีผลกำไร แต่เรื่องที่ว่าจะมีได้กำไรนี้เป็นไปได้น้อยมาก เพราะธนาคารจะรู้ความเคลื่อนไหวของระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างดี และมักจะเป็นผู้ที่มองเห็นการเปลี่ยนแปลงก่อนเสมอ

เมื่อธนาคารอิสลามตั้งอยู่บนหลักการของหุ้นส่วน และไม่มีดอกเบี้ย ฉะนั้นปัญหาเกี่ยวกับ

การจ่ายดอกเบี้ยแก่ผู้ฝากเงิน หรือการคิดดอกเบี้ยจากผู้มาใช้บริการมาขอกู้เงินจึงไม่เกิดขึ้นกับธนาคารประเภทนี้ ระบบธนาคารอิสลามอาจริเริ่มโดยเอกชนหรือรัฐก็ได้

ในด้านการจัดการธนาคารอิสลามประกอบด้วยการจัดการ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. วะดีอะฮฺ ดังกล่าวมาแล้ว ในกรณีของธนาคารอิสลามผู้ฝากนำเงินไปฝากธนาคารเพื่อหวังจะเก็บรักษาเงินให้ปลอดภัย ธนาคารจะเป็นผู้ประกันความปลอดภัยของเงินที่ผู้ฝากนำไปฝาก และเมื่อเจ้าของเงินจะถอนเงินคืนจะเป็นเมื่อใดก็ได้ แต่จะไม่ได้ค่าตอบแทนในการฝากแต่ประการใด นอกจากนั้นธนาคารยังมีสิทธินำเงินนั้นไปใช้เป็นกองทุนหมุนเวียนของธนาคารอีกด้วย

2. มุฏอรอะฮฺ หรือที่เรียกกันว่าหุ้นส่วนจำกัด หรือการถือหุ้นโดยมีสิทธิอันจำกัด ในกรณีของธนาคาร จะจัดหาทุนให้บริษัทกระทำการใดกิจการหนึ่ง โดยที่ธนาคารจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในกิจการนั้นๆ ไม่ว่ากรณีใดๆ การดำเนินงานเป็นของบริษัทแต่ฝ่ายเดียว แต่ผลกำไรจะต้องแบ่งกันตามที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า

3. มุซารอะฮฺ นับเป็นหุ้นส่วนอีกประเภทหนึ่ง ทั้งธนาคารและบริษัทต่างก็ร่วมกันออกเงินลงทุนเพื่อดำเนินกิจการใดกิจการหนึ่ง โดยที่การดำเนินการอาจจะกระทำร่วมกันทั้งสองฝ่ายก็ได้ตามแต่จะตกลงกัน

4. มุรอะบะฮะฮฺ คือเปลี่ยนจากการยืมไปเป็นเรื่องของการซื้อขาย กล่าวคือฝ่ายหนึ่งซื้อสินค้าที่เป็นความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายแรกได้แก่ธนาคารจะขายสินค้านั้นให้อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารในราคาที่สูงกว่าธนาคารซื้อมา ในกรณีเช่นนี้ ธนาคารจะต้องทราบล่วงหน้าว่าตนจะได้กำไรในการซื้อขายครั้งนั้นๆ เท่าไร

5. กัฎฏอะฮฺ หรือเรียกว่าให้ยืมด้วยเมตตา คือ การให้ยืมโดยไม่มีดอกเบี้ย ผู้ยืมจะต้องจ่ายคืนเงินต้นเมื่อครบกำหนด

ธนาคารอิสลามกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บางคนอาจจะคิดว่า ระบบธนาคารไม่สามารถที่จะนำมาปฏิบัติได้ เพราะจะทำให้ประเทศที่ใช้ระบบธนาคารแบบนี้ต้องแยกตัวอยู่โดดเดี่ยวจากส่วนอื่นๆ ของโลก และจะทำให้เกิดความเสียหายให้แก่การค้าระหว่างประเทศ ความจริงแล้วระบบธนาคารอิสลามไม่ใช่ของแปลกหรือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากอย่างทีวิตกอยู่เลย เพราะถ้าหากประเทศต่างๆ ของโลกที่มีทฤษฎีการเมืองและการเศรษฐกิจที่แตกต่างกันสามารถจะอยู่เคียงข้างกัน และค้าขายระหว่างกันก็ไม่มีเหตุผลที่ประเทศซึ่งใช้ระบบธนาคารอิสลามจะต้องแยกตัวออกไปจากส่วนอื่นของโลก

ถ้าปราศจากการลงทุนทางการค้าระหว่างประเทศแล้ว ธนาคารอิสลามก็มีสามารที่จะส่งเสริมปริมาณการค้าระหว่างประเทศได้ เพราะธนาคารสมัยใหม่จะหารายได้จากการค้าระหว่าง

ประเทศโดยรับค่าจ้างจากการบริการธุรกิจระหว่างประเทศ การรับและเก็บสัญญาแลกเปลี่ยนจากลูกค้า แต่ในระบบอิสลามธนาคารจะเสนอบริการเหล่านี้ โดยไม่คิดค่าบริการใดๆ ทั้งสิ้น เพราะธนาคารเป็นหุ้นส่วนกับนักธุรกิจ ยิ่งไปกว่านั้น ธนาคารช่วยนักธุรกิจให้หลีกเลี่ยงการเงินที่ผิดเคือง

หลักการธนาคารอิสลามค่อนข้างเหมาะสมกับหลักธนาคารระหว่างประเทศ เพราะโลกสมัยปัจจุบันกำลังคล้อยตามปรัชญาทางเศรษฐกิจระบบอิสลาม อาจจะรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวก็ได้ โดยที่สามารถจัดหาเงินทุนได้ แม้แต่อัตราดอกเบี้ยจะอยู่ในระดับศูนย์ในบางกรณี ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจของแต่ละประเทศที่มากู้

กิจกรรมเสนอแนะ

1. เชิญวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับระบบสหกรณ์และธนาคารอิสลาม
2. ให้นักเรียนไปศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการและการดำเนินการของสหกรณ์อิสลามจากแหล่งสหกรณ์ในท้องถิ่นของนักเรียน เช่น มูลามาลาคูอินนูฟฟาน ในจังหวัดปัตตานี
3. พานักเรียนไปศึกษาขั้นตอนการให้บริการ ด้านการฝากเงิน การถอนเงิน การเข้าหุ้น การจัดสรรกำไร การจัดสรรชะกาฮ์ของสหกรณ์อิสลามในท้องถิ่นของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นช่องทางที่จะใช้บริการกับสหกรณ์อิสลาม

คำถามท้ายบท

1. การเข้าเป็นหุ้นส่วนตามหลักการอิสลามมีเงื่อนไขอย่างไร จงอธิบาย
2. สหกรณ์อิสลามคืออะไรมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอย่างไร จงอธิบาย
3. จงบอกถึงรูปแบบในการดำเนินการของสหกรณ์อิสลามว่ามีรูปแบบอย่างไร
4. จงบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าเป็นสมาชิกกับสหกรณ์อิสลาม
5. การจัดตั้งธนาคารอิสลามวางพื้นฐานอยู่บนหลักการอะไร อธิบาย
6. จงอธิบายหลักการของธนาคารอิสลาม
7. การแบ่งกำไรในธนาคารอิสลามกระทำอย่างไร
8. จงอธิบาย คำต่อไปนี้
 - ก. วะดีอะฮ์
 - ข. มุฎอรอะฮ์
 - ค. มุซารอะฮ์
 - ง. มุรอะฮะฮ์
 - จ. กัฎฏอะฮ์
9. ธนาคารอิสลามจะดำรงอยู่ได้อย่างไร โดยปราศจากดอกเบี้ย จงอธิบาย
10. ผู้ที่ยากจนขัดสนนั้นจะได้รับสวัสดิการอย่างไรบ้างจากธนาคารอิสลาม อธิบาย

การครอบครองทรัพย์สินส่วนบุคคลและส่วนรวม

จุดประสงค์การเรียนรู้

อธิบายการครอบครองทรัพย์สินส่วนบุคคลและส่วนรวมตามหลักการอิสลามได้

การครอบครองทรัพย์สินหมายถึง กรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

กรรมสิทธิ์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในวิชาเศรษฐศาสตร์และเป็นเรื่องที่มีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในระบบเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก

อิสลามได้กล่าวยืนยันถึงเรื่องกรรมสิทธิ์ไว้ในอัล-กุรอานว่า ทุกสรรพสิ่งที่มีอยู่เป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ แม้แต่มนุษย์เองก็ไม่ยกเว้น เพราะทั้งหมดเป็นสิ่งที่พระองค์สร้างทั้งสิ้น พระองค์จึงเป็นเจ้าของโดยสมบูรณ์ ดังปรากฏหลักฐานในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์อัล-มาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 7 ความว่า

“และของอัลลอฮ์ คือ ปริณทลแห่งชั้นฟ้าทั้งหลาย และแผ่นดินและที่อยู่ในระหว่างทั้งสองนั้น” และสุเราะฮ์เดียวกัน อายะฮ์ที่ 120 ระบุว่า

“ของอัลลอฮ์ คือ ปริณทลแห่งชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินและที่อยู่ในนั้น และพระองค์เป็นผู้ทรงอำนาจเหนือทุกสิ่ง” จากอายะฮ์ดังกล่าว ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้นแสดงให้เห็นถึงอำนาจในการครอบครองโดยสมบูรณ์ของอัลลอฮ์ มนุษย์เป็นเพียงผู้รับผิดชอบในสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงประทานให้ดีที่สุด โดยการปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขที่พระองค์ทรงกำหนด อัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ในอัล-กุรอาน สุเราะฮ์อัล-อันอาม อายะฮ์ที่ 152 ว่า “และจงอย่าไกล่สมบัติของเด็กกำพร้า เว้นแต่โดยวิธีที่ดียิ่ง จนกว่าจะบรรลุถึงความเป็นผู้ใหญ่” และ สุเราะฮ์อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 188 ระบุว่า

“และจงอย่ากิน (โกง) สมบัติสู่เข้าในระหว่างสู่เจ้าโดยนั้น (โดยมิชอบ)”

มีอายะฮ์อีกมากมายที่แสดงอำนาจในกรรมสิทธิ์ที่สมบูรณ์ของอัลลอฮ์ที่ทรงมอบให้แก่มนุษย์ที่เป็นตัวแทนของพระองค์ให้ใช้ไปตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้และพระองค์ได้ให้มนุษย์ถือกรรมสิทธิ์ภายใต้เงื่อนไขที่ว่ามนุษย์จะต้องดำรงชีวิตตามแนวทางของอัลลอฮ์ และบทบัญญัติของพระองค์ ดังนั้นสิ่งใดที่เกิดขึ้นเป็นข้อสัญญาการปฏิบัติงาน การปฏิบัติต่อกัน จะทางด้านศีลธรรมหรืออืบาอะฮ์ ถ้าตรงตามแนวทางของอัลลอฮ์กำหนดไว้ สิ่งนั้นก็เป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีผลบังคับใช้แต่สิ่งใดที่เกิดขึ้นเนื่องจากมนุษย์ผิดเงื่อนไขของการตกลงก็จะเป็นโมฆะ เป็นต้น หากมนุษย์พยายามทำสัญญาที่เป็นโมฆะให้มีผลบังคับใช้โดยพลการ การกระทำเช่นนั้นย่อมเป็นอธรรม และเป็นการละเมิดความเป็นผู้ปกครองหรือตัวแทนบนผืนแผ่นดิน

กรรมสิทธิ์

กรรมสิทธิ์ที่อัลลอฮ์ได้มอบหมายให้มนุษย์นั้น มี 2 ประเภทคือ กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและกรรมสิทธิ์ส่วนรวม

กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล

โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์มีความต้องการมากมาย ในบรรดาความต้องการของมนุษย์นั้น คือ การมีสิ่งของต่างๆ ไว้ครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ของตน ซึ่งธรรมชาติอันนี้อัลลอฮ์ตรัสไว้อย่างชัดเจนในอัล-กุรอานความว่า

“และสุเจ้ารักทรัพย์สินอย่างเหลือล้น”

(สุเราะฮ์อัล-ฟัจญรฺ อายะฮ์ที่ 20)

จากอายะฮ์ดังกล่าวแสดงถึงความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ในธรรมชาติของมนุษย์ที่จะครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตนได้

การยอมรับกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในอิสลามมีความสำคัญเป็นอย่างมากในระบบเศรษฐกิจ อิสลามจะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นมิได้ มีความแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ที่ยังตกเถียงกัน อยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุดว่า ฐานะของกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลจะเป็นอย่างไร ดังที่ปรากฏอยู่ระหว่าง ทุนนิยม สังคมนิยมและมาร์กซิสต์

ในการยอมรับกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล อิสลามให้เป็นไปโดยอิสระอย่างเต็มที่ แต่ก็ได้วาง กฎเกณฑ์ตั้งแต่การที่จะได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ การใช้กรรมสิทธิ์ ยิ่งกว่านั้นยังได้กำหนดหน้าที่ของ กรรมสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมด้วย

เป็นธรรมชาติของมนุษย์อีกเช่นกัน ที่ต้องการยกทรัพย์สินส่วนที่เป็นกรรมสิทธิ์จากการ ทำงานของตนให้แก่ผู้สืบทระกูลของเขา เมื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์เสียชีวิตไปอิสลามเล็งเห็นธรรมชาติ ของมนุษย์และยอมรับความต้องการนี้ เพราะไม่ทำให้เกิดความเสียหายแต่อย่างใด ตรงกันข้าม กลับเป็นแรงผลักดันให้ทุกคนทำงานอย่างเต็มความสามารถเพราะเขารู้ถึงผลการประกอบกิจการงาน นี้ จะตกเป็นของเขาและลูกหลานผู้สืบทระกูลของเขาเมื่อเขาตายไปแล้วในที่สุด เกิดแรงจูงใจ ที่จะประกอบกิจการงานการลงทุน

วิธีที่จะได้กรรมสิทธิ์

1. การทำงาน โดยจะเป็นลูกจ้างหรือโดยเข้าไปครอบครองสิ่งของที่ยังไม่มีเจ้าของ เช่น ที่ดินยังไม่มีเจ้าของ สัตว์น้ำ ขุดทรัพยากรต่างๆ จากพื้นดินที่ไม่มีใครเป็นกรรมสิทธิ์

ในการเข้าไปครอบครองที่ดินนั้น ผู้ที่จะเข้าครอบครองจะต้องทำให้ที่ดินนั้นเกิดประโยชน์ ภายในสามปี หากเกินเวลาไปสามปี ยังไม่ได้ทำอะไรเขาก็หมดสิทธิ์ในที่ดินนั้น

2. การทำสัญญาและเปลี่ยนมือการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เช่นการซื้อขาย การยกให้หรือ โดยทางพินัยกรรม

3. การสืบทอดจากผู้อื่นซึ่งได้เสียชีวิต โดยการเข้ารับมรดก ผู้สืบทอดจะได้รับมรดก ผู้สืบทอดจะได้รับสัดส่วนที่อัล-กุรอานระบุไว้อย่างสมบูรณ์ เป็นการประกันและรับรองได้ว่าการ แจกจ่ายทรัพยากรให้แก่มนุษย์นั้นเป็นไปด้วยความยุติธรรมไม่ได้มีอยู่แต่เฉพาะในบุคคลบางกลุ่ม บางพวกเท่านั้น ก็เพื่อแบ่งปันหรือเฉลี่ยผลประโยชน์หนทางหนึ่ง และขจัดปัญหาการมอบทรัพย์สิน ให้อยู่ในบุคคลบางกลุ่ม บางพวกอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีความเป็นอยู่ได้เสียกัน

อิสลามได้กำหนดให้บุคคลต่อไปนี้มียกสิทธิ์ในกองมรดกคือ ลูก หลาน (ลูกจากบุตร ชาย) พ่อ แม่ ปู่ ย่า สามี ภรรยา พี่น้องทั้งชายหญิง ลูกชายของพี่น้องชาย ลุง ลูกพี่ชายของลุง และในบางกรณีก็แจกจ่ายให้แก่ญาติสนิท

กรรมสิทธิ์ส่วนรวม

แม้ว่าอิสลามจะรับรองกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล แต่มิได้หมายความว่าอิสลามจะเพิกเฉย

กรรมสิทธิ์ส่วนรวม ตรงกันข้ามอิสลามให้ความสำคัญกรรมสิทธิ์ส่วนรวม โดยที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะเข้าไปก้าวก่ายหรือครอบครองไม่ได้ ดังเช่น ท่านรสุล ค็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัมได้กล่าวไว้ว่า “มวลมนุษย์นั้น มีหุ้นส่วนกัน在三样สิ่งคือ น้ำ หญ้า และไฟ” และในบางหะดีษ ท่านนบีได้กล่าวถึงเกลือด้วย

การที่ท่านรสุล ค็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัมกำหนดสิ่งของสิ่งใดเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมและไม่อนุญาตให้ใครคนใดคนหนึ่งเข้าครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวนั้น เพราะสิ่งของที่ท่านกำหนดทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เป็นหลักในการดำรงชีวิตประจำวันของคนในสมัยนั้น

น้ำ หมายถึง แหล่งน้ำ คือ แม่น้ำลำคลอง บึง หรือ หนอง เนื่องจากทุกคนต้องใช้น้ำเป็นประจำเพื่อดื่ม หรือเพื่อการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น หากคนใดคนหนึ่งเข้าครอบครองย่อมสร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมและคนอื่นๆ แน่แน่นอน

หญ้า มีความสำคัญมากในการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นอาชีพหลักสำหรับมุสลิมในสมัยนั้น หากอนุญาตให้ผู้หนึ่งผู้ใดเข้าครอบครอง ก็ย่อมสร้างความยุ่งยากแก่สังคม ได้เช่นกัน

ไฟ หมายถึง เชื้อเพลิง จะเป็นไม้ฟืน หรือน้ำมันปิโตรเลียมก็ได้

แหล่งกำเนิดของกรรมสิทธิ์ส่วนรวม

ตามหลักการอิสลามแล้วถือว่า กรรมสิทธิ์ส่วนรวม เป็นความจำเป็นหลักที่รัฐจะต้องเป็นผู้ดูแล และไม่อนุญาตให้ใครไปถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล นอกจากนี้กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลอาจเปลี่ยนสภาพมาเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมได้โดยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. โดยการอนุมัติของอิสลามให้ถือเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม เพราะผลประโยชน์ของการอนุมัติที่เป็นสิ่งยอมรับโดยทั่วไป เช่นการสงวนกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นมูลนิธิเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น เพื่อสร้างมัสยิด สถาบันการศึกษาหรือเพื่อนักศึกษา เพื่อคนยากจนและผลประโยชน์จากทรัพย์สินมูลนิธิใช้ในหนทางที่เจ้าของเดิมกำหนดไว้

2. ในเมื่อเกิดมีความจำเป็นที่จะต้องโอนกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลให้เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม เช่น เพื่อขยายมัสยิด หรือเพื่อสร้างถนนหนทางจะได้รับมูลค่าที่สูญเสียอย่างยุติธรรมแก่เจ้าของกรรมสิทธิ์ ซึ่งกระทำโดยรัฐอิสลาม

3. ทรัพย์สินรกรกในกรณีที่ไม่ได้มีผู้สืบทอดมรดกนั้น จะตกเป็นของบัยตุลมาล (กองคลังสาธารณะ) โดยรัฐเป็นผู้ดูแลใช้จ่ายเพื่อส่วนรวม

ชนิดของกรรมสิทธิ์ส่วนรวม อาจจำแนกได้สามประการคือ

1. ลักษณะของสิ่งนั้นเป็นส่วนรวม ไม่อนุญาตให้ใครเป็นเจ้าของได้ เช่น ที่สาธารณะ ประโยชน์ต่างๆ

2. ลักษณะของสิ่งนั้นถูกกำหนดใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม เช่น ทรัพย์สินของรัฐ

3. ลักษณะของสิ่งนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม แต่การใช้อาจจะแยกประเภทเป็นของบุคคลก็ได้ เช่น โรงเรียนสำหรับคนยากจนโดยเฉพาะเป็นต้น

การใช้กรรมสิทธิ์ส่วนรวม

ทุกคนสามารถใช้สิ่งของต่างที่เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมได้ตามสภาพและลักษณะกรรมสิทธิ์ตามที่สังคมได้กำหนด โดยมีข้อแม้ว่าจะไม่ส่งผลเสียแก่สังคมและผู้อื่น รัฐสามารถจะวางกฎเกณฑ์ในการใช้กรรมสิทธิ์ส่วนรวม เพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างมีระเบียบ และต้องไม่อนุญาตให้ใครก็ตามที่ไปใช้สิทธิ์ในกรรมสิทธิ์ส่วนรวมแล้วก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมและคนอื่น ยกเว้นในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากรัฐ และรัฐได้รับค่าตอบแทนจากบุคคลนั้น เพื่อนำไปใช้ในกิจการส่วนรวม ซึ่งการอนุญาตนี้ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของรัฐ

กิจกรรมเสนอแนะ

1. เชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายในหัวข้อ “การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ถูกตั้งตามทัศนะของอิสลาม”
2. ครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและส่วนรวม

คำถามท้ายบท

1. นักเรียนเข้าใจเรื่องกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและกรรมสิทธิ์ส่วนรวมอย่างไร จงอธิบาย
2. กรรมสิทธิ์ส่วนรวม มีแหล่งกำเนิดมาจากไหน
3. กรรมสิทธิ์ส่วนรวมจำแนกได้กี่ประการ อะไรบ้าง
4. การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ส่วนตัวได้มาในลักษณะใดบ้าง จงอธิบาย
5. น้ำ หญ้า ไฟ ถือเป็นการมสิทธิ์ส่วนรวมเพราะเหตุใด จงอธิบาย
6. นักเรียนมีวิธีใช้กรรมสิทธิ์ที่เป็นสาธารณะ หรือของทั่วๆไปอย่างไร จงอธิบาย

ระบบเศรษฐกิจอิสลาม ทุนนิยม สังคมนิยม และคอมมิวนิสต์

จุดประสงค์การเรียนรู้

อธิบายเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจอิสลามกับทุนนิยม สังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ได้

ระบบเศรษฐกิจ (Economic System) เนื่องจากประเทศต่างๆ ในโลกนี้มีรูปแบบการปกครอง จารีตประเพณีและมีพื้นฐานปรัชญาชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้นระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ จึงมีลักษณะแตกต่างกันด้วย ถึงแม้ระบบเศรษฐกิจที่ว่าเป็นกลุ่มของสถาบันทางเศรษฐกิจ (Economic Institution) ที่มีการปฏิบัติคล้ายคลึงกัน และเพื่อดำเนินการแก้ปัญหาในทางเศรษฐกิจที่เกิดความยุ่งยากซับซ้อนในสังคมนั้นๆ เป็นเหตุให้ระบบเศรษฐกิจอันประกอบด้วยกลุ่มสถาบันต่างๆ ทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อที่จะควบคุมและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจให้ลุล่วงไปด้วยดีนั่นเอง

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม (Capitalism)

ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุน เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่เอกชนในการเลือกและตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร รัฐบาลไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือควบคุมกิจการทางเศรษฐกิจใดๆ หรือถ้ามีก็เป็นส่วนน้อย ระบบนี้มีลักษณะสำคัญดังนี้

ก. ผู้บริโภค (Consumer) ผู้บริโภคมีอิสระในการเลือกซื้อสินค้า บริการ และบริโภคมีรายได้ของเขาเป็นเครื่องกำหนดและมีระดับของราคาสินค้าและการบริการนั้นๆ เป็นเครื่องตัดสินใจว่าจะซื้อสินค้าและการบริการนั้นเป็นจำนวนเท่าใด

ข. ผู้ผลิต (Producer) ผู้ผลิตมีเสรีภาพในการที่จะเลือกผลิตและทำการผลิตตามที่ตนถนัดและการเลือกการผลิตที่มีต้นทุนต่ำที่สุด โดยให้กำไรมากที่สุด มีการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นเครื่องตัดสินใจ

ค. การจัดสรรการผลิต (Distribution) ในการผลิตต้องอาศัยปัจจัย 4 อย่าง คือ

1. ที่ดิน (Land)
2. แรงงาน (Labour)
3. ทุน (Capital)
4. ผู้ประกอบการ (Entrepreneur)

การแบ่งปัจจัยในการผลิตมี 4 ลักษณะ คือ

1. เจ้าของที่ดินจะได้ค่าตอบแทนเป็นค่าเช่า (Rent)
2. เจ้าของแรงงานจะได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง (Wage)
3. เจ้าของทุนจะได้ค่าตอบแทนเป็นดอกเบี้ย (Interest)
4. ผู้ประกอบการจะได้ค่าตอบแทนเป็นกำไร (Profit)

ง. ด้านการแข่งขัน (Competition) ผู้ผลิตมีการแข่งขันการผลิต การจำหน่าย และมีสิทธิ์ที่จะเข้าไปทำการค้าได้อย่างเสรี และอาจมีการรวมกลุ่มผูกขาดเพื่อแสวงหากำไร

ระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเสรี โดยที่รัฐบาลไม่เข้าไปเกี่ยวข้องนี้เรียกว่า ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีหรือแบบไม่มีการวางแผน (Unplanned Economy) อย่างไรก็ตาม ประเทศเสรีประชาธิปไตยส่วนใหญ่ยอมรับให้รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจพอสมควร ในขณะที่เอกชนก็ยังมีสิทธิเสรีภาพในการผลิตและการบริโภค ทั้งรัฐและเอกชนรับผิดชอบร่วมกันในการผลิต โดยกำหนดขอบเขตของรัฐในการควบคุมเศรษฐกิจ ดังนี้

1. รัฐจะเข้าดำเนินการในกิจการสาธารณูปการ (Public Assistance) เช่น การสร้างถนน เขื่อน ฯลฯ และในกิจการที่เอกชนไม่อาจจัดการได้ เช่น การรักษาความสะอาด การจราจร ฯลฯ

2. รัฐจะเข้าดำเนินการในกิจการสาธารณูปโภค (Public Utility) ที่เอกชนไม่อาจจัดการได้เนื่องจากต้นทุนสูงหรือไม่นิยมทำ เช่น การไฟฟ้า ไปรษณีย์ โทรเลข การประปา เป็นต้น

การที่รัฐบาลเข้าไปควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้งบ่งเกิดความเรียบร้อยในทางเศรษฐกิจแก่สาธารณชนเช่นนี้ บางครั้งเรียกว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy) หรือระบบเศรษฐกิจกึ่งวางแผน (Semi-Planned Economy)

ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม (Socialism)

ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมมีลักษณะสำคัญดังนี้ คือ

- ก. รัฐจำกัดเสรีภาพของเอกชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
- ข. รัฐเป็นเจ้าของการผลิตขนาดใหญ่ (Mass Production)

- ค. รัฐจะเข้าไปดำเนินการทางด้านการผลิต คือ กำหนดชนิดของสินค้าที่จะผลิต ตลอดจนกำหนดวิธีการทางเทคนิคและอื่นๆ และรัฐเป็นผู้พิจารณาว่าจะจัดสรรสินค้าอย่างไร จะแบ่งสรรให้แก่ใคร ตามหลักการของการผลิตเพื่อนำไปใช้ มิใช่เพื่อหวังกำไร

ง. ประชาชนที่ทำงานอาจจะได้รับค่าจ้างเป็นเงิน และมีทรัพย์สินส่วนตัว สำหรับดำเนินธุรกิจขนาดเล็กได้

จ. ประชาชนมีเสรีภาพที่จะเลือกประกอบอาชีพและเลือกที่จะใช้สิ่งของใดๆก็ได้ แต่โดยเหตุที่การผลิตในส่วนสำคัญๆ เป็นของรัฐเกือบทั้งหมด เสรีภาพดังกล่าวถึงถูกจำกัดให้น้อยลงไป

ระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์ (Communism)

ระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์เป็นระบบที่ตรงกันข้ามกับระบบทุนนิยม รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมด เอกชนไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือการผลิต รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการทางด้านการผลิต โดยออกคำสั่งให้ดำเนินการหรือจัดสรรทรัพย์สินในการผลิตให้แก่ประชาชน ระบบนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนอย่างเต็มที่ (Planned Economy) โดยมีลักษณะเด่นคือ

ก. การผลิต (Production) รัฐเป็นผู้กำหนดโดยอยู่ในการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายวางแผนเศรษฐกิจ ซึ่งจะพิจารณาว่าทรัพยากรมีเท่าใด ควรผลิตอะไร ผลิตเพื่อใคร ผลิตอย่างไร ผลิตจำนวนเท่าไร

ข. การแลกเปลี่ยน (Exchange) การซื้อขายนั้นรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนด กล่าวคือรัฐเป็นผู้กำหนดอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของผลผลิตราคาสินค้าและบริการนั้นๆ

ระบบเศรษฐกิจอิสลาม

ระบบเศรษฐกิจอิสลามเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีหลักการพื้นฐานมาจาก อัล-กุรอาน และสุนนะฮ์ มีลักษณะสำคัญๆ บางประการดังนี้

ก. เสรีภาพของปัจเจกบุคคล (Individual Liberty) ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพที่จะประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเสรีภาพภายใต้ขอบเขตและหลักการของศาสนา (ชะรีอะฮ์) และคุณค่าทางศีลธรรมแห่งอิสลาม ถ้ากิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจทุกอย่างขัดกับกฎของศาสนาแล้ว ถือว่าเป็นการใช้เสรีภาพในทางที่ผิด จะเกิดผลเสียแก่สังคมมากกว่าผลดี

ข. สิทธิในทรัพย์สิน (Right to Property) อิสลามยอมรับสิทธิในการครอบครองและการโยกย้ายทรัพย์สินของปัจเจกชน เนื่องจากมนุษย์เป็นตัวแทน (เคาะลีฟะฮ์) ของอัลลอฮ์บนพื้นพิภพ มนุษย์เพียงแต่มีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะตัวแทนให้ดีที่สุด โดยตระหนักว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่สมบูรณ์คืออัลลอฮ์ มนุษย์ต้องใช้กรรมสิทธิ์ที่มีอยู่ในขอบเขตที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคมและผู้อื่น

ค. ความเสมอภาพในทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) อิสลามยอมรับความแตกต่างในทางเศรษฐกิจของมนุษย์ ถือว่าเป็นสุนนะฮ์ตุลลอฮ์ (วิถีทางที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้)

ความแตกต่างนั้นจะนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยน การช่วยเหลือกันบนพื้นฐานแห่งความเป็นพี่น้องกัน

ง. การประกันสังคม (Social Security) บัณฑิตชนมีสิทธิที่จะใช้ชีวิตในรัฐอิสลามได้ พลเมืองทุกคนมีหลักประกันความต้องการพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐที่จะ สอดส่องดูแลให้ทั่วถึง

จ. การกระจายความมั่งคั่ง (Distribution of Wealth) อิสลามสนับสนุนให้กระจาย ความมั่งคั่งไปสู่คนหมู่มาก เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในมือของคนบางคนหรือบางกลุ่ม อิสลามต่อต้านการ สะสมทุน (Capital Accumulation)

ฉ. มีสวัสดิการของปัจเจกบุคคลและสังคม (Individual and Social Welfare) อิสลาม ยอมรับสวัสดิการของปัจเจกบุคคลและสังคมว่าเป็นองค์ประกอบของกันและกัน มากกว่าที่จะ ทำให้เกิดการแข่งขันชิงดีชิงเด่นและสร้างความแตกต่างทางชนชั้นขึ้นมา อีกทั้งยังช่วยแก้ไขความ ขัดแย้งเพราะต่างก็ต้องพึ่งพากันและกัน เช่น ระหว่างนายทุนกับคนงาน

ช. การแทรกแซงจากรัฐ (State Intervention) รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ ใดที่กิจกรรมนั้นไม่ขัดกับหลักการของอิสลาม และไม่เป็นการกีดกันชีวิตทาง เศรษฐกิจของประชาชน และประเทศชาติ

โดยพื้นฐานแล้ว ระบบเศรษฐกิจอิสลามมีความแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจอื่นๆ เพราะ ระบบเศรษฐกิจอิสลามมีหลักศรัทธาเป็นเครื่องชี้นำ

กิจกรรมเสนอแนะ

1. ให้แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจกลุ่มละ 1 ระบบ โดยไม่ให้ซ้ำกัน และให้จัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่กลุ่มของตนไปศึกษามา พร้อมทั้งส่งตัวแทนมารายงานหน้าชั้นเรียน
2. ให้นักเรียนวิเคราะห์ภายในกลุ่มของนักเรียนเองถึงระบบเศรษฐกิจ ทั้ง 4 ระบบว่ามีข้อแตกต่างอย่างไร แล้วส่งตัวแทนมารายงานหน้าห้อง
3. เชิญวิทยากรมาบรรยายถึงระบบเศรษฐกิจอิสลาม

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของระบบเศรษฐกิจ
2. จงบอกลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมทุนนิยม และคอมมิวนิสต์
3. จงบอกลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจอิสลาม
4. ที่กล่าวว่ารัฐเป็นผู้บังคับการสูงสุดในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้นมีความจริงเพียงใด จงอธิบาย
5. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมกับระบบคอมมิวนิสต์
6. ถึงแม้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะให้เสรีภาพแก่เอกชนอย่างมากที่สุด แต่มีข้อเสียที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบนี้ไม่เป็นที่นิยมของประเทศต่างๆ ในปัจจุบัน จงวิเคราะห์ข้อความนี้พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ
7. ในรัฐอิสลาม รัฐจะเข้าไปแทรกแซงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้หรือไม่เพราะเหตุใด จงอธิบาย
8. ระบบเศรษฐกิจอิสลามแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจอื่นๆ อย่างไร จงอธิบาย

บรรณานุกรม

- กาเซ็ม อะหมัด. ทฤษฎีสถิตสังคมใหม่อิสลาม. มันทูร์ (แปล) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร, 2524.
- ดลมนวรรณ บากาและแวอุเซ็ง มะแดเฮาะ. อิสลามศึกษาเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 2) ปัตตานี วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขต ปัตตานี, 2533.
- มรวาน สะมะฮัน. อัลกุรอาน เล่ม 1,2 (แปล) กรุงเทพฯ.
- มูไนร์ มุฮัมมัด. กฎหมายอิสลาม. กรุงเทพฯ : สายสัมพันธ์, 2521.
- โมราลิส. อิสลามกับการพัฒนาและดอกเบื้อย. (แปล) กรุงเทพฯ : อัลญะฮาด, 2521.
- ยูสุฟ กอรฏอวี. ปัญหาของมุสลิมและทางแก้ตามแนวอิสลาม. อิบน์ อีสมายิล (แปล) 2530.
- รอฮีม นิยมเตชา. เอกสารประกอบการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์อิสลาม. (เอกสาร ไร่เนียว) ปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2538.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือสังคมศึกษา ส.047 เศรษฐศาสตร์-อิสลาม. กรุงเทพฯ : ครูสภา, 2531.
- ส.วงศ์เสงี่ยม. ใจความอัลหะดีษ. กรุงเทพฯ : วงศ์เสงี่ยมการพิมพ์, 2514.
- สายสัมพันธ์. อุดมการณ์อิสลาม. บรรจบกับการขึ้น (แปล). ม.ป.ป.
- อบุล อะลา เมาดูดี. ระบอบชีวิตอิสลาม. บรรจบกับการขึ้น (แปล) กรุงเทพฯ : เอติสัน เพรส โปรดักส์, 2531.
- อัมพร วิจิตรพันธ์. หลักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2521.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษา (อิสลามศึกษา)
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. นายบรรเทา ฤกษ์ดีกุล	2. นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา
3. นายวินัย รอดจ่าย	4. ดร.ชัยรัตน์ ศิริพัฒนะ
5. ผศ.พิเชษฐ์ กาลามเกษตร	6. นายอภิรัฐ หมัดสะอึ
7. นายนิเวอาลี หะยีนิเลาะ	8. ดร.อิสมาแอ อาลี
9. ผศ.ดลมนรรัตน์ บากา	10. นายชานูชี เบญจมันต์
11. นายมุกดา ลาเมาะ	12. นายฮานาฟียะห์ มุหัมมัด
13. นายมูหะมัดนอร์ หะยียูโซ๊ะ	14. นายอับดุลรอมัน อับดุลซอมัด
15. นายอับดุลเลาะห์ ลออแมน	16. นายอับดุลเลาะห์ หนุ่มสุข
17. นายธานีรินทร์ สาলাম	18. นายฮาแซ สาแม
19. นายวรายุทธ์ มาหฺมุดเบ็ญ	20. นายอิบระเฮง มะเก๊ะ
21. นายวีรเชษฐ์ นิสสระ	22. นายอับดุลนาเซ วามู
23. นายอับดุลเลาะ นิเลาะ	24. นายนิมะนาเซ สามะอาลี
25. นายอนุมัติ เจ๊ะมะ	26. นายวินัย วิเศษรัตน์
27. นายกามาสุติน หะยียามา	28. นายโตรอแม เจ๊ะแฉ
29. นายคอเลาะ สามะ	30. นายมะรีเป็ง เฮงปียา
31. นายนุรุดดีน สารีมิง	32. นายฮามัดกาแม แวมุซอ
33. นายอุสมาน มะลี	34. นายสตอปา ดอเลาะ
35. นายอุเซ็ง อาแว	36. นายเสรีญ พิศาลวัชรินทร์
37. นายกิซหลี บุญเทียม	38. นายประกิต วุฒิรัตน์โกวิท
39. นายนิอาเรฟ ระเด่นอาหมัด	40. นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์
41. นางสาวทิน ทองไสว	42. นางเรียมพร อธิปอนันต์
43. นางสาวรัตนา รอดโพธิ์ทอง	

ที่ปรึกษา

1. นายบรรเทา ฤกษ์ดีกุล
2. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นายวินัย รอดจ่าย)

คณะผู้เขียน

ผศ.ดลมนรรัตน์ บากา
นายอัปดุลนาเซ วามู

คณะกรรมการตรวจ

1. ดร.อิสมาแอ อาลี
2. นายนิแวอาลี หะยีนิเลาะ
3. นายคอเลาะ สามะ
4. นายนิมะนาเซ สามะอาลี
5. นายวีรเชษฐ์ นิสสระ
6. นายฮานาฟียะห์ มุหัมมัด
7. นายอุเซ็ง อาแว
8. นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์
9. นางสาวสิน ทองไสว

บรรณาธิการ

นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์

เศรษฐศาสตร์ 02049

ISBN 974-01-0048-1

9 789740 100485
ราคา 47.00 บาท

ศึกษานิเทศก์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายวิชาญ พงศ์โต ผู้พิมพ์และจัดจำหน่าย

01000000000001

๕๑๐๐๐๖๒๒